د افغانستان اسلامي امارت

د لوړو زده کړو وزارت

د پکتیا پوهنتون

د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځی

اداري او ډیپلوماسي څانګه

د بریکس(برازیل،روسیه،انډیا،چین،جنوبي افریقا)اتحاد پېژندنه

The Introduction of BRICS(Brazil,Russia,India,China,southAfrica)

(د لېسانس دوري پایلیک)

Ketabton.com

ترتیب کوونکی: خلیل احمد قریشي

لارښود استاد: پوهنیار عبدالمتین جلیلي

کال...۱۴۰۱/۸/۳ هـ ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

په اول قدم کې د ژوند یوه لویه هستی ګرانې مورجانې ته چې نهایة ډېر تکلیفونه یې راسره ګاللی دي

ورپسی ټولو دوستانو ته چې همیشه یې زما ملاتړ کړی دی همدارنګه ټولو ګرانو استادانو ته چې په کمو امکاناتو یې زموږ تعلیمی سطحه لوړه کړي ده

خلیل احمد (قریشی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننلیک

ترټولو د مخه په خورا عاجزۍ د کائناتو د سترڅښتن د فضل او کرم شکر أدا کوم چې هغه (جل جلاله) نه یوازې ددې لیکنې د بشپړولو توفیق راکړو، بلکې زما د ژوند د پیل څخه تردې دمه چې دانعامونو ځانګړتیاوې اوهوساینې مې په برخه شوې یواځې د حقیقي څښتن تعالی محض فضل او احساندی، چې پرما عاجز یې کړې دی ، په دې هیله چې پاتې ژوند د الله (جل جلاله) په توفیق سره د هغه په اطاعت او د والدینو د خدمت ترڅنګ د ټولنې په خدمت کې تیر کړم.

دالله (جل جلاله) د حمد او ثناء څخه وروسته د هغه (جل جلاله) د غوره استازي او د هغه صلی الله علیه وسلم په اصحابو چې د سرونو په نذرانه کولو یې اسلام زمونږ تر ټاټوبي رارسولی دی، درود وایم .

همداراز د پکتیا پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو دپوهنځی جیدو او تکړه استادانو او په ځانګړي توګه د لارښود استاد پوهنیار عبدالمتین جلیلي څخه ډیره مننه کوم او کور ودانی ورته وایم، چې د ډیرو مصروفیتونو سره سره یې بیا هم زه هڅولی یم ، او د موضوع په لیکنه کې یې په رښتیني توګه زما سره انتهایي مرسته کړې چې په پایله کې ورته د ذوالجلال رب څخه د دواړو جهانونو خوښي او نیکمرغي غواړم.

په درنښت

خلیل احمد (قریشی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تقریظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډيز

بریکس (B R I C S) یو اقتصادی او سیاسی اتحاد دی، د بریکس نوم (برازیل، روسیه، چین ،هندوستان،سویلی افریقا) عضوه هېوادونو له لومړي حروف څخه تشکیل شوی دی،۲۰۰۹-٦-١٦ تاریخ په روسیه کې یې د بنسټ ډبره کېښودل شو، وروستي غونډه یې په انلاین ډول د چین په کوربتوب (۲۰۲۲-٦-۲۳) تاریخ ترسره شوه

بریکس اتحاد د نړۍ د داسې پیاوړو اقتصادي هېوادونو اتحاد دی چې لیری نه ده پر نړۍ به یې راج وچلیږي، بریکس په خپل ۱۴ کلن عمرکې د غړو هېوادونو ترمنځ پر همکاریو برسیره یو بانک (نوي پراختیا بانک) هم ایجاد کړو،چې په لومړیو کې ۱۰۰ میلیارده سهمیه درلوده.

بریکس اتحاد کوشش کوي،چې پرغرب اتکاء کمه کړي،ترڅنګ یې بریکس په دی هڅه کې ده، چې په(IMF) (WB) هم ترخپله وسه تکیه کمه کړې.

د بریکس (B R I C S) عضوه هېوادونو داخلي همکارې او په نړیوالو قضایاو کې د یو بل ملاتړ د دی سبب کیدای شي چې راتلونکې کې په لویو قضایاو کې لا خپل رول محکم او ډیر کړي،د بریکس داخلي ثبات هغه وخت لا ډیر ولیدل شو،کله چې د ملګروملتونو په عمومي اسمبلۍ کې د امریکایی او اروپایی استازو د کوششونو سره سره د بریکس عضوه هېوادونو د روسیې پر ضد له رایی کارولو څخه ډډه وکړه.

بریکس اتحاد د اهمیت ترڅنګ یو شمیر اهداف هم لري،د امنت شورا په دایمي غړو کې تغیر،د غرب پر وړاندې مباریزه،سیمه اییز پرمختګ،د طبعی پېښو د رامنځته کیدو په صورت کې د بشري مرستو رسول.

د نړۍ ځیني هېوادونه په دي لټه کې دي له بریکس سره یوځای شي،ایران،ارجنټاین،الجزایر، مصر، سعودي عربستان.... د هغوهېوادونو له جملې څخه دي چې د بریکس له مشرانو څخه غواړي تر څو په بریکس کې غړیتوب ورکړي،پوښتنه دا ده چې ولې هېوادونه غواړي چې د غرب پرځای له بریکس سره رابطه ټینګه کړي،یا حد اقل د امریکا سره روابطو ته پري صدمه ورسوي،بریکس هغه ځانګړنې چې لري یې د غرب سره نشته لکه اقتصادي،سیاسي،نظامي،ټکنالوجي،ځانکړونو سره سره په ارزانه بیعه تولید،د نړۍ په سطحه د انژری/نفتو او خامو موادو پریانه شتون،په ډیر شمیر کې فني او تخصوصي افرادو شتون... هغه لاملونه دي چې د بریکس ارزښت یې لا ډیر کړې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

عنوان مخ

سـریـزه ۱

لومړی څپرکی

نړیوالو سازمانونو په هکله عمومیات

لومړی مبحث: د نړیوالو سازمانونو د جو ړ ېدو تاریخي شالید ۲

دویم مبحث: د نړیوالو سازمانونو تعریف او مفهوم ٤

دریم مبحث: د نړیوالو سازمانونو موخې ٦

لومړی جز: د نړیوالو سازمانونو عامې موخې ٦

څلورم مبحث: د نړیوالو سازمانونو اهمیت... ٦

پنځم مبحث: د نړیوالو سامانونو ګټې ۷

شپږم مبحث: د اسلام مبارک دین او نړیوال سازمانونه ۸

لومړی جز: د قران کریم عام خطاب ټول بشریت ته... ۹

دریم: د نړی سرتو سیاسي مشرانو ته د پیغمرب علیه السلام خطونه ۱۰

اووم مبحث: د نړیوالو سازمانونو ځانګړتیاوې ۱۰

لومړی: استقلال او ازادي.. ۱۰

دویم: د یو مستقل نړیوال حقوقي شخصیت درلودل ۱۱

دریم: د دوام خاصیت ۱۱

اتم مبحث: د نړیوالو سازمانونو طبقه بندي ۱۱

لومړی جز: د موضوع له حیثه طبقه بندي... ۱۲

دویم جز: د صلاحیتونو له حیثه د سازمانونو طبقه بندي ۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم جز: د غړو د نوعیت له حیثه د سازمانونو طبقه بندي... ۱۳

څلورم جز: د جغرافیوي قلمرو په اساس طبقه بندي ۱٤

دوهم څپرکی

د بریکس هر اړخیزه پیژندنه

لومړی مبحث:د بریکس تاریخي مخینه ۱۶

دوهم مبحث: د بریکس ناستې ۱۷

دریم مبحث: دبریکس سره د جنوبی افریقا یوځای کیدل ۱۹

څلورم مبحث:د بریکس فعالیتونه او لاسته راوړنې ۱۹

دوهم جز د بریکس لاسته راوړنې ۲۰

څلورم مبحث: بریکس اهداف ۲۱

پنځم مبحث:په بریکس کې د عضوه هېوادونو اهداف.. ۲۲

لومړی جز روسیه او بریکس ۲۲

دوهم جز برازیل او بریکس ۲۳

دریم جزهندوستان او بریکس.. ۲۳

څلورم جز چین او بریکس ۲٤

پنځم جز جنوبي افریقا او بریکس... ۲٤

دریم څپرکی

بریکس او نړۍ

لومړي مبحث:د بریکس اهمیت ۲۵

دویم مبحث: بریکس اوس ولې دومره مهم ده ؟.. ۲۶

دریم مبحث:بریکس او پر واړندې یې خنډونه ۲۷

څلورم مبحث: بریکس او د اوکراین جگړه ۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم مبحث: بریکس او نوي غړي ۲۹
لومړي جز: بریکس او ایران ۳۱
دوهم جز: ارجنټاین او بریکس ۳۱
دریم جز: څومره هېوادونه غواړي چې په بریکس کې غړیتوب واخلي ۳۱
پایله ۳۲
وړاندیزونه ۳٤
اخځلیکونه ۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الحمد الله وحده والصلوة والسلام على من النبى بعده اما بعد: فاعوذ با الله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم: قال الله تبارک وتعالى: ((واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقو...)). [آل عمران آيه۱۰۳]و قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((عن ابى موسى رضى الله عنه، عن النبى صلى الله عليه وسلم قال: المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضا)). [رواه البخاري و مسلم]دا چې نن ورځ په نړۍ کې زيات شمير هېوادونه وجود لري، نو هېڅ يو هېو اد د قلمرو په داخل کې ايسار ندي پاتي شوي، بلکې مجبور دي چې د پرمختګ او خپلو مقاصدو او ګټو د لاسته راوړلو لپاره له نورو هېوادونو سره اړيکې ټينګي کړي. نو هېوادونو دا اړينه وګڼله چې په نړيواله سطحه داسې ارګان يا سازمان رامنځته کړي، چې تر څو وکولای شي چې خپلې موخې ترلاسه کړي. نو ددې سازمانونو په رامنځته کېدو سره (برازيل،روسيه،هندوستان،چين،او جنوبي افريقا)هېوادونو هم دا مهمه وبلله،چې په خپل منځ کې يو اتحاد يا اتيلاف رامنځته کړي،تر څو لا د پرمختګ په رديف کې ځای اشغال کړي،د بريکس ډله يا اتحاد چې په نړيواله سطحه د پياوړو اقتصادي ځواکونو يو قطب تشکيلوي،د پراخو انساني،فزيکي،فني او تخصوصي منابعو په لرلو سره په نړيوال اقتصادي ډګر کې تر نورو هېوادونو يو قدم وړاندې دي.

د بريکس (B R I C S) عضوه هېوادونو داخلي همکارۍ او په نړيوالو قضاياو کې د يو بل ملاتړ د دې سبب کيدای شي چې راتلونکې کې په لويو قضاياو کې لا خپل رول محکم او ډير کړي.

دغه منوګراف چې دري فصلونه لري،په لومړي فصل کې مې د سازمانونو په رابطه عموميات راخستي دي،په دوهم فصل کې مي پر تاريخي سير،اهدافو،فعاليتونوبحث کړي دی.

په دريم فصل کې د بريکس په اهميت،د نويو غړيو پر جذب ،وړاندېزونو،او پايله مشتميل ده، د منابعو د استفادې په رابطه دا وايم چې په پښتو ژبه د معلوماتو نه شتون شخص مجبوره کړي چې د انګلسې او فارسي څخه استاده وکړي.

د انټرنيټي په منابعو د استعمال سره مې ډير کوشش وکړو،چې معتبر سايټونو څخه ګټه واخلم او تر ډيره په خپل پلان کې کاميابه شوي هم يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

نړیوالو سازمانونو په هکله عمومیات

لکه څرنګه چې پوهیږو، په نني عرصي او متمدنه نړۍ کې زیات شمیر هیوادونه وجود لري او اکرثه یې ورځ تر بلې د پرمختګ په حال کې دي، خو که چیرته نوموړو هیوادونو ته وګورو هیڅ یو هیواد به داسې پیدا نه کړو، چې هغه دې د خپل قلمرو په داخل کې ایسار پاتې شوی وي او بیا دې پرمختګ کړي وي، بلکې د پرمختګ لپاره مجبور شوی، چې د خپل هیواد له دایرې څخه بیرون ته ووځي او له نورو هیوادونو سره په مختلفو برخو کې د مختلفو مقاصدو او ګټو دلاسته راوړلو لپاره خپلې اړیکې قایمې کړي، چې دغه اړیکې کله د دوه، درې او کله هم د زیاتو هیوادونو ترمنځ وي او هر کله چې د څو هیوادونو ترمنځ د مشترکو ګټو او مقاصدو ترلاسه کولو لپاره روابط پیدا کیږي، نو ددې لپاره چې دغې ګټې او مقاصد په ښه ډول سره لاسته راوړل شي، او السته راوړل یې جواز پیدا کړي او د نوموړو مقاصدو د لاسته ٔ ددې ضرورت پیدا کیږي، چې راوړلو په صورت کې یو له بل څخه زیانمن نه شي، نو باید د نوموړو هیوادونو ترمنځ یوه منظمه اداره یه سازمان موجود وي.

لومړی مبحث: د نړیوالو سازمانونو د جو ړ یدو تاریخي شالید

د نړیوالو سازمانونو په رابطه په سلونو کلونو پخوا هم دا نظریات او خیالات موجود وو، چې د هغه وخت د اقتصادي او ټولنیزو حالاتو ته په کتو سره منځته راتلل یعنې هغه وخت کې هم خلک د امن غوښتو نکي وو او پدې لټه کې ول. چې باید داسې یو طاقت رامنځته شي چې امن او سوله راولي او داسې څیړونکي هم موجود وو،چې د هغو پر اند تر څو چې د نړۍ قومونه سره متحد نه شي تر هغې پورې امن راتلل ناشونی دی. د هغوی په نظر ټوله نړۍ باید د یو حکومت تابعداري وکړي؛ خو دغه کار ناممکن وو، خو له بله پلوه دا هم ضروري وه، چې د نړۍ قومونه د یو منظم سازمان لاندې راشي او دا د نړۍ د قومونو غوښتنه هم وه، چې ټول سره یو ځای د یوې نړیوالې ادارې بنیاد کیږي تر څو نړیوالې ستونزې حل کړای شي، خو له بل طرفه که وګورو نو د جنګ او جګړې له امله نړیوالو ته ډیر زیات ځاني او مالي تاوانونه او خسارات ور واوښتل؛ نو نړیوال په دې فکر کې شول چې باید دا اختلافات د سولې له لارې حل او فصل شي، د جنګونو او جګړو مخنیوی وکړي ترڅو ارام او هوسا ژوند ته لاره برابره کړي نو همغه وو،چې علماء او حقوقپوهان د یو نړیوال سازمان د رامنځته کیدو په فکر کر کې شول، چې لدې جملې څخه یې د ځینو علماوو نظریات په لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱)**ویلیام پن** :(۱۶۳۳-۱۷۱۸)م کال پورې ژوند درلود، نوموړي د انګلستان د کویکر د فرقې مذهبي غړی و، هغه په دې عقیده وو چې کله د دولتونو ترمنځ اختلافات رامنځته کېږي له دې اختلافاتو د حل او فصل لپاره باید داسې یوه مرجع موجوده وي، چې د دوی ترمنځ د سولې او منځګړتوب پوره او تام اختیارات ولري، چې ددې کار لپاره باید ټول دولتونه سره متحد شي او په متجاوز هېواد باید هغه تاوان ومني او وریې کړي.

(۲)**ژان ژاک روسو**: چې د (۱۷۱۲- ۱۸۰۴)م کال پورې یې ژوند درلود په (۱۹۷۲)م کال کې یې یو پیشنهاد وړاندې کړ، چې باید یو نړیوال فیدراسیون؛ تشکیل شي ترڅو د جنګ او جګړو مخه ونیسي او د نړیوالو اختلافاتو په حل او فصل کې مرسته وکړي. (بصیرت ۱۳۹۹ه ش، مخ ۱۱-۱۰)

(۳)**امانویل کانت:** چې د (۱۷۲۴-۱۸۰۰)م کال پورې ژوند درلود، ده په خپلو ویناوو کې د دایمې سولې په هکله ویل چې (ټول ملتونه او قومونه باید سرم متحد او یو شي ترڅو سوله او امنیت رامنځته شي).

سره له دې چې د نړیوالو سازمانونو په هکله علماوو ډېر نظریات ورکړل ولې متاسفانه تر ډېره وخته یو هم عملي جنبه غوره نه کړه؛ خو څرنګه چې په نړۍ کې ډېرو اختلافاتو وجود درلوده؛ نو له بله پلوه د علماووهڅو لاهم جریان درلوده او په دې هکله یې زیات نظریات ورکړل.

خو څرنګه، چې د ۱۹ پېړۍ دویمه نیمایي تقریباً د اروپا د صلحې او ارامۍ دوره شمېرل کېږي؛ ځکه کوم جنګونه چې په دې وخت کې رامنځته شول لنډ او کوتاه وو، خو له بله پلوه په همدغه وخت کې صنعتي پرمختګ، تخنیک او نګي صنایعو هم ډېره وده کړې وه او یو خطرناک حالت رسېدلي وو، نو په همدې دلیل د صلحې لپاره فکر کولو هم ډېر قوت حاصل کړي وو، چې بالاخره د (۱۸۹۹) م کال په اخر کې تزارې روسیې ددې توان نه درلوده، چې خپله اسلحه او فوځي عسکر د فرانسې او المان په مقابل کې برابر کړي نو هماغه وو چې د لومړي ځل لپاره د لاهې د صلحې نړیوال کنفرانس چې (۲۶) هېوادونو پکې برخه درلوده په دې خاطر تشکیل شو، چې منازعات د جنګ او جګړې له لارې نه بلکې د صلحې له لارې څخه حل او فصل کړي. نو په دې اساس ۲۰ پېړۍ د سیاست په نړۍ کې د خاصې توجه وړ وه؛ ځکه دا پېړۍ د سیاستمدارانو په لیدو کتو سره پیل کېږي پدې معنی چې (دوم نیکولاس) د تزاري روسیې صدر په (۱۸۹۹) م کال کې د اروپایي دولتونو په ګډون د یو کنفرانس د جوړېدو غوښتنه وکړه، چې نوموړی کنفرانس د هاګ (لاهې)په ښار کې جوړ او په لاندې موضوعاتو یې فیصلې صادرې کړې

(۱)نړیوال اختلافات باید د سولې او امن له لارې حل او فصل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲)په ځمکنۍ جګړو کې به د بشري حقوقو د قواعدو او نورمونونو راعایت کیږي[۱].

هغه صداقت چې پدې کنفرانس کې د ګډون کوونکو په احساساتو کې لیدل کېده هغه د دوی صداقت او سولې پلوي وه، چې نړیوال اعتماد یې ترلاسه کړی وو، همدا دلیل وو چې نوموړي کنفرانس زیات بری ترلاسه کړ، له دې نه وروسته فرانسې او چین هم د نړیوالې سولې او امنیت د غونډې د جوړېدو وړاندیز وکړ او وروپسې امریکا په (۱۹۰۴)م کال کې د یو نوي کنفرانس د جوړېدو غوښتنه وکړه؛ مګر متاسفانه چې د روس او جاپان جګړو د پورته غوښتنو عملي کول له ځنډ سره مخ کړل، خو(۱۹۰۷)م کال کې د لاهې د صلحې دویم کنفرانس چې تزاري روسیې په غوښتنه جې تقریباً (۴۰)هېوادونو پکې ګډون کړی وو، چې زیاتره یې غیر اروپایي هېوادونه وو، د کنفرانس ګډون کوونکو دولتونو(۱۳) عهد نامې لاسلیک کړې

د لاهې د صلحې د کنفرانسونو نتایج دومره ښه نه وو، مګر بیا هم ویلی شو چې د صلحې غوښتنې ارمان یې له ځان سره درلود، او د لومړي ځل لپاره یې د نظامي سلاحګانو کنترول او د ورانوونکو اتومي سلاحګانو د مسابقې د مخنیوي موضوع یې د نړیوالو افکارو په وړاندې په سیاسي مستوی مطرح کړه او بل هغه څه چې پدې کنفرانس کې په حقوقي برخه کې لاسته راوړل شول هغه په ځمکنۍ جګړو کې د بشري حقوقو قواعدو ته د احترام مسئله وه،چې جګړه مار دولتونه یې هغې ته متوجه کړل اما ددې دومره هلو ځلو سره سره نړیوال پدې ونه توانیدل چې د لومړي نړیوال جنګ مخه ونیسي؛ خو د لومړي نړیوال جنګ څخه وروسته د سولې او ارامۍ لپاره بله پروسه شروع شوه، چې هغه د جامعه ملل د سازمان تشکیل وو. نوموړی سازمان په (۱۹۲۰)م کال د جنورۍ په لسمه نېټه تصویب لازم الاجر او پرانستل شواو د جامع ملل یا د ملتونو ټولنې په نوم یې د سویس په مرکز ژنیو ښار کې یې خپل فعالیتونه پیل کړل.چې ټولټال (۶۳) هېوادونو پکې په دایمې ډول عضویت اخېستی وو. نوموړی سازمان په نړۍ کې په نړیواله سطحه لومړنی سازمان وو چې رامنځته شو چې منظم تشکیلات او ارګانونه یې درلودل .نوموړی سازمان د ځینې عواملو له امله د دویم نړیوال جنګ د شروع کیدو سره سم په (۱۹۳۹) م کال کې عملاِ سقوط او له منځه ولاړ. (موسی زاده، ۱۳۹۱ه ش، مخ. ۴-۳

دویم مبحث: د نړیوالو سازمانونو تعریف او مفهوم

نړیوال سازمانونه ډېر پراخ او وسیع مفهوم لري؛ خو ددې پرختیا سره سره بیا هم حقوقپوهان په دې نه دي توانیدلي، چې د نړیوالو سازمانونو لپاره داسې یو واحد تعریف پیدا کړي، چې په نړیواله کچه یو منل

---

[۱] د څو سیاسي واحدونو (آیالتونو یا هېوادونو) اتحاد او د واحد مرکزي دولت جوړښت د فیدارسیون پا نامه یادیږي ۲۰۲۲/۱۰/۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی تعریف وي، نو پدې اساس د نړیوالو سازمانونو لپاره مختلف تعریفات شوي دي، چې په لاندې ډول د نړیوالو سازمانونو مفهوم او تعریفاتو ته اشاره کوو:

د نړیوالو سازمانونو کلیمه اصلاً له دوه کلیمو څخه ترکیب شوې ده، چې یوه یې نړیوال او بله یې سازمان ده او دغه دواړه کلیمې النډې معناوې لري:

لومړی: نړیوال: د نړیوال کلیمه د یوې بلې کلیمې (ملي) په مقابل کې کارول کېږي او د ملی کلیمې اطالق په ټولو هغو موضوعاتو یا قضایاوو باندې کېږي، چې د یو معلوم هېواد د سرحداتو په داخل کې وي. مثلا که ووایو چې د افغانستان ملی شور ا، ملی اقتصاد، ملی بیراغ، ملی صنایع او داسې نور دا ټول هغه څه دي،چې یوازې په داخل د افغانستان پورې اړه لري؛ ولې د نړیوال کلیمه په هغو موضوعاتو پورې اړه لري کوم چې د یو ځانګړي هېواد په سرحداتو پورې منحصر نه وي، بلکې خبره په دوو یا زیاتو هېوادونو پورې تړاو پیدا کوي. دا په دې معنی ده چې، کله یوه موضوع یا قضیه د یو دولت له قلمرو څخه د باندې د بل یا نورو دولتونو پورې هم تړاو پیدا کوي، نو دا موضوع بیا نړیواله موضوع ګڼل کېږي.

دویم: سازمان: د سازمان کلیمه اصلاً یوه فارسي کلیمه ده، چې د جوړښت، ساختار او تشکیلاتي بنسټ معنی ورکوي.په عمومي توګه کولی شو ووایو چې سازوانونه یو ډول حقوقي جوړښتونه یا تشکیلاتې بنسټونه دي، چې په نړیواله کچه د یو حقوقي شخصیت په توګه رامنځته کېږي او د یو شمېر حقوقو او وجایبو درلودونکي ګڼل کېږي.دا چې د نړیوال سازمان د لغوي مفهوم سره مو څه ناڅه بلدتیا پیدا کړه اوس غواړو چې په اصطلاحي توګه نړیوال سازمان ته تعریفات وکړو:

(۱) نړیوال سازمانونه عبارت د هغو ټولنو څخه دي، چې په هغه کې د مختلفو دولتونو منابنده ګان اشتراک ولري او دا ټولنې د مشخصو او دایمي اهدافو لپاره کار کوي .

(۲) نړیوال سازمانونه عبارت د هغو ارګانونو څخه دي، چې د نړیوالو معاهداتو په اساس چې هغه د دولتونو یا غیر د دولتي مراجعو له خوا لاسلیک شوي وي، د مشخصو او معینو اهدافو لپاره له یو بل سره همکاري کوي او د منظمو تشکیلاتو او خاص چارټر یا منشور لرونکي وي .د نړیوالو سازمانونو د تشکیل اساس هامغه (تاسیسونکې معاهده) ده چې د مربوطه سازمان د اساسنامې په حیث منعقده شوې ده. (بصیرت ۱۳۹۹ه ش، مخ. ۱۴-۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیم مبحث: د نړیوالو سازمانونو موخې

دا یوه معلومه خبره ده، چې په دنیا کې هره هڅه اوهاند د یو ټاکلي هدف او موخې د لاسته راوړلو لپاره سرته رسېږي، نو په همدې اساس نړیوال سازمانونه هم د یو زیات شمېر پراخو او هر اړخیزو اهدافو د لاسته راوړلو لپاره رامنځته شوي دي. د نړیوالو سازمانونو د جوړېدو اهداف په ددو کټګوریو باندې ویشو، چې یې عام او بل یې خاص اهداف دی، چې هر یوه ته په لاندې ډول اشاره کوو.

لومړی جز: د نړیوالو سازمانونو عامې موخې

لکه څرنګه مو چې په سزیزه کې وویل چې انسان یو ټولنیز مخلوق دی او په تنهایي سره نه شي کولی چې خپل ژوند پرمخ بوځي؛ نو پدې اساس ټول انسانان یو د بل همکاري ته اړ دي، نو همدارنګه په نړیواله سطحه دولتونه هم نه شي کولی چې د نورو دولتونو څخه جدا ژوند وکړي؛ نو په دې اساس دولتونه هم د نورو هېوادونو اړیکو ته محتاج دي، تر ددې روابطو په سیوري کې یو د بل د ضرورتونو په پوره کولو کې یو بل ته سره لاس ورکړي، او ددې هدف د لاسته راوړلو لپاره هېوادونه دې ته اړ کېږي تر څو د نړیوالو سازمانونو په چوکاټ کې سره منسجم او منظم شي او په ټولو مواردو کې یوله بل سره همکاري وکړي د عمومي اهدافو په سر کې کولی شو، چې د لاندې مواردو څخه یادونه وکړو:

(۱)د نړیوال امنیت، نړیواله سوله، د جنګ او جګړې او مخدره موادو مخنیوی، د هستوي وسلو او نورو وسله والو مسابقاتو مخنیوی او د ټولو هغو مواردو مخنیوی چې نړیوال امن او سولې ته ګواښ وي، همدارنګه د هېوادونو ترمنځ د منازعاتو سوله ایز حل

(۲) په اقتصادي میدان کې د پرمختللمو هېوادونو هڅول ترڅو د درېیمې نړۍ او مخ پر ودې هېوادنو کې د صنعت، زراعت، تجارت او نورو زمینو کې سرمایه ګذاري وکړي او پدې اړه اړوند موضوعاتو ته رسیده ګي وکړي.

(۳) د خودمختارۍ د اصل پر بناء د ملتونو تر منځ د دوستانه روابطو پراختیا. (بصیرت ، ۱۳۹۹ه ش، مخ.۱۶-۱۵)

څلورم مبحث: د نړیوالو سازمانونو اهمیت

د تېرو مبحثونو له مطالعې څخه د نړیوالو سازمانونو د جوړېدو اهمیت په ګوته کېږي، نړیوال امنیت او سوله، د نړیوالو جنګونو، تروریزم او مخدره موادو د قاچاق مخنیوی، د درېیمې نړۍ د هېوادونو د وضعیت ښه والی، د مظلومو ملتونو حامیه او دفاع، په مختلفو مواردو کې د مختلفو هېوادونو ترمنځ د حسنه روابطو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړونه او د منازعاتو د منځه وړل او داسې نورو نړیوالو موضوعاتو څخه د نړیوالو سازمانونو اهمیت ښه په ګوته کېږي.

پنځم مبحث: د نړیوالو سامانونو ګټې

لومړی: نړیوال سازمانونه د قومونو ترمنځ اړیکې ټینګوي او ټول هېوادونه سره متعهد کوي او همدارنګه د ټولو قومونو په یو ځای کولو کې مرسته کوي

دویم: که چېرې دوه هېوادونه په خپلو کې سره وران شي او دغه هېوادونه ونه شي کړای چې د حل لاره راوباسي نو پدې صورت کې نړیواله اداره یوه موثره او مهمه ونډه لري او د خپلو استازو په مرسته دواړو هېوادنو ترمنځ سوله کوي.

درېیم: د نړیوالو سازمانونو په مرسته هغه هېوادونه چې مخ په پرمختګ دي کولی شي چې د پرمختللي هېوادونو څخه تجربې ترلاسه کړي او خپل هېواد پرمختللی او مرتقي کړي.

څلورم:د نړیوالو سازمانونو په مرسته د هېوادونو مختلفې چارې لکه: زراعت، صنعت، دفاع، ساینس، ټکنالوژي، طب، اقتصاد او داسې نورې برخې د بهرتۍ خواته ځي.

پنځم: نړیواله اداره په څو اړخیزه (کثیرالاطراف) معاهدو په تشکیل او تکمیل کې فعاله ونډه لري.

شپږم: د نړیوال سازمان په مرسته امن او تحفظ پرمخ ځي،همدارنګه د هېوادونو ترمنځ دوستانه اړیکې

پرمختګ کوي د جګړې پر ځای مذاکرات د مسایلو حل په ښه توګه راویستلي شي کوم چې د ټولې نړۍ د امن او تحفظ سبب ګرځي .

اووم: د نړیوالو سازمانونو په مرسته د نړۍ قومونه یوځای د مذاکراتو یو میز ته کیني او د نړیوالو اقتصادي ستونزو د حلولو کوښښ کوي

اتم: د نړیوال سازمان غړي هېوادونه یو بل د زرایعو او وسایلو څخه د خپل هېواد د پرمختګ لپاره ګټه پورته کوي.

نهم: د سازمان غړي هېوادونه د امن او جمهوریت، فردي ازادي، د عوامو سوکالي اوترقۍ په پرمختګ کې پوره ونډه سرته رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم: د سازمان غړي هېوادونه د ناروغيو، سيلاب، قحطي، لوږې او نورو افتونو مقابله کوي او يوځای تاوان ورکولی شي .

يوولسم: د نړيوال سازمان غړي هېوادونه خپل سيمه ايز سالميت او د سياسي استحکام په کلکولو کې مرسته کوونکي ثابتېدلی شي.

دولسم: نړيوال سازمان نړيوال امن ته د ورپيښو خطرونو مقابله کوي او د نړۍ قومونه سره يوځای د امن لپاره کار کوي او په ګډه ورته طرحه جوړوي. (بصيرت ، ۱۳۹۹ه ش، مخ ۱۷-۱۸)

شپږم مبحث: د اسلام مبارک دين او نړيوال سازمانونه

د اسلام مبارک دين د ټول بشريت لپاره د سولې، ښه ژوندانه سوکالۍ او بشپړتيا تر ټولو لوی پيغام دی، د قران کريم اکثره احکامات او پيغامونه په (ياأيهاالناس) يعنې ای خلکو! پيل شوي دي، چې معنا يې ټول يا عام خلک دي او ترې معلومېږي، چې د کومې ځانګړې ډلې او فرقې لپاره نه دي؛ نو کله چې د اسلام مبارک دين پيغام د ټول بشريت لپاره؛ نو له همدې امله موږ ويلی شو، چې د اسلام مبارک دين يو نړيوال دين دی او په کومې خاصې فرقې، قوم، نژاد او ډلې پورې تړلی نه دی.د ځمکې کُره د ټولو انسانانو ګډ او مشترک کور دی او الله تعالی په کې انسان خپل استازی او خليفه ګرځولی دی، چې د خپلو احکاماتو په واسطه يې له بدو لارو څخه منعه کوي او ښو لارو ته يې راولي، د ځمکې پرمخ انسانان هم دا مهال په بيلابيلو هېوادونو کې سره وېشل شوي دي، خو بيا هم لکه محمد صلی الله عليه وسلم د مبارک حديث د مفهوم له مخې چې وايي ((مثل المؤمنين في توادهم و تراحمهم و تعاطفهم کمثلِ الجسد الواحد اذ اشتکی منه عضو تداعی له سائرالجسد بالالم والحمی.))

ژباړه: د مؤمنانو مثال په محبت، رحم، شفقت او يو له بل سره په مهربانۍ کې داسې دی لکه يو جسد او کله چې په جسد کې پر يو غړي باندې درد او تکليف وي؛ نو د هغه غړي له امله ټول وجود په درد او تبه اخته وي. په دې اساس ويلی شو، چې د اسلام مبارک دين يو نړيوال دين دی؛ نو په دې دين کې به خامخا داسې احکام شتون ولري، چې هغه د نړيوالو اړيکو او سازمانونو لپاره استناد شي، لکه قران کريم څوارلس سوه کاله د مخه له نورو قومونو او ټولنو سره د مسلمانانو د اړيکو او مناسباتو لپاره اصول او بنسټونه ټاکلي دي او محمد صلی الله عليه وسلم د مسلمانانو د لومړني لارښود په توګه هغه په خپل ژوند کې کړي هم دي. او محمد صلی الله عليه وسلم په مدينه منوره کې د خپل حيات (حکومت) په لس کلنه دوره کې له بيلابيلو دينونو له پلويانو سره هم اړيکې درلودې او ور سره يې تړونونه وکړل، چې د هغه مبارک ژوند، تړونونه او د نورو دينونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلويانو سره برخورد او چلن په اسلامي سياست کې د نړيوالو اړيکو لپاره اساس او بنسټ تشکيلوي او ددې لپاره چې نړيوالې اړيکې قايمې شي نو د هغې لپاره د هېوادونو ترمنځ د معاهداتو، اصولو او په نوموړو معاهداتو د دواړو قومونو يا طرفينو توافق ضروري دی. همدارنګه د اسلام په مبارک دين کې پدې هکله زيات او څرګند مثالونه وجود لري، چې په لاندې توګه ورڅخه په لنډ ډول يادونه کوو. (بصيرت ، ۱۳۹۹ه ش، مخ ۲۰-۱۸)

لومړی جز: د قران کريم عام خطاب ټول بشريت ته

قران کريم په زياتو مواردو کې ټول انسانيت مخاطب کړی دی. مثلا پدې مبارک آيت کې الله تعالی فرمايي: ((يايهاالناس انا خلقنکم من ذکر و انثى وجعلنکم شعوبا وقبايل لتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقکم ان الله عليم خبير)) (الحجرات/۱۳)

ژباړه: ای خلکو! بې شکه موږ پيداکړي يئ تاسې ټول د يو سړي او يوې ښځې (آدم عليه السالم او بي بي حوا) څخه او ګرځولي مې يئ تاسې شعبې او قبيلې ترڅو تاسې يو بل وپېژنئ، بې شکه په تاسې کې د عزت او کرامت څښتن هغه څوک دی چې تقوی ولري.له پورته ايت څخه معلومېږي، چې د اسلام خطاب د ټولې نړۍ انسانانو ته دی او يواځې د يو هېواد او يوې ټولنې خلکو ته متوجه نه دی او د نړۍ پرمخ د ټولو هېوادونو اوسيدونکو باندې غږ کوي ترڅو د اسلام تر چتر لاندې سره راټول شي او په پوره امن، سوله او محبت کې ژوند وکړي.(بصيرت ،۱۳۹۹ه ش، مخ. ۲۰)

دويم جز: د پيغمبر عليه السلام معاهدات د نورو اقوامو او مذاهبو له خاوندانو سره نبي عليه السلام په خپل ژوند کې د نورو اقوامو او مذاهبو سره د عقيدوي اختالف باوجود ځينې معاهدې منعقد کړې دي، چې دغو معاهدو به مشترک مفادات او ګټې درلودلې، د مثال په ډول لکه د مدينې منورې تړون، د حديبې د صلحې تړون چې په لاندې ډول به ورته په لنډ اشاره وکړو::

الف: د مدينې منورې تړون

وروسته لدې چې رسول الله صلی عليه وسلم مدينې منورې ته هجرت وکړ او د نوې اسلامي ټولنې بنسټونه يې د مسلمانانو په منځ کې د عقيدوي، سياسي، او اداري يوالي په راوستلو سره کلک کړل، نو غوره يې وګڼله چې بايد د منطقې د نامسلمانو خلکو سره هم اړيکې ښې کړي. له دې ټولو هلو ځلو څخه يې هدف دا وو چې بايد ګرده بشري ټولنه د امن، روغې جوړې او نيکبختيو خاونده کړي، نو ځکه يې هڅه وکړه چې ټوله منطقه په يوه اداري جوړښت کې سره راونغاړي، د دې هدف د ترلاسه کولو لپاره يې د روغ نيتۍ او يو بل ته د عفوې داسې په زړه پورې قوانين او اصول جوړ کړل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په هغو ټولنو کې چې له تعصب او زور معلومولو څخه ډکه وه تر اوسه چا نمونه هم نه وه ليدلې.

ب: د حديبې د صلحې تړون

د هجرت په شپږم کال رسول الله صلی عليه وسلم وغوښتل چې عمره اداء کړي او د دې هدف په منظور د خپلو صحابه وو کرامو سره يو ځای د مکې مکرمې په لور روان شو، خو د مکې قريش يې مانع شول او هڅه يې وکړه ترڅو رسول الله صلی الله عليه وسلم او ملګري يې مکې مکرمې ته د ورتلو څخه منع کړي؛ مګر نبي عليه السلام د خبرو اترو وروسته په (حديبه) نومې ځای کې د مشرکينو او مسلمانانو ترمنځ د سولې يو بل تړون لاسليک کړ، چې د اسلام په تاريخ کې د (حديبې صلحې) په نامه ونومول شو.

درېيم: د نړۍ سرتو سياسي مشرانو ته د پيغمرب عليه السلام خطونه

ددې لپاره چې د نړۍ اوسېدونکې د سوکاله او ګډ ژوند درلودونکې شي؛ نو پيغمبر عليه السلام د نړۍ سترو پاچاهانو ته لکه د روم، فارس، حبشې او نورو مهمو سياسي مشرانو ته خطونه ولېږل ترڅو د يو الله تعالی د عبادت او بيرغ لاندې سره راټول شي او هغه موانع او بندونه له منځه يوسي، چې د دوی ترمنځ د بيلتون سبب شوي دي. (بصيرت ، ۱۳۹۹ه ش، مخ ۲۵-۲۱)

اووم مبحث: د نړيوالو سازمانونو ځانګړتياوې

نړيوال سازمانونه د يوې خوا د عامو او ګډو ځانګړتياوو درلودونکي دي په داسې حال کې چې هر سازمان يا څو مشابه سازمانونه بيا د خپلو ځانګړ و خصوصياتو درلودونکي هم دي، چې دا بيا د هر يو سازمان د جداګانه مطالعې څخه جوتېږي البته د عامو او ګډو ځانګړتياوو په لړکې لاندې مهمو خصوصياتو ته اشاره کوو:

لومړی: استقلال او ازادي

نړيوال سازمانونه بايد کاملا استقلال او ازادي ولري، ځکه چې نړيوال سازمانونه د دولتونو او د اجتماعګانو يوه ګډه ټولنه ده او د کومو اهدافو لپاره چې تشکيل وي د هغې اهدافو په لاسته راوړلو کې بايد کاملًا ازاد وي او د هيڅ کوم دولت ترلاس لاندې بايد کار ونه کړي؛ ځکه خپله سازمانونه په ځانګړي ډول کوم دولت نه دی او نه هم مافوق الدولت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: د يو مستقل نړيوال حقوقي شخصيت درلودل

پدې معنی چې نړيوال سازمانونه بايد د غړيو هېوادونو د حقوقي شخصيت څخه پرته د يو نړيوال حقوقي شخصيت په توګه تبارز وکړي، چې پدې هکله دعدالت د نړيوالې محکمې مشورتي ديوان داسې صراحت لري: (سازمانونو ته نړيوال حقوقي شخصيت د غړو هېوادونو په وجه نه بلکې ددوې د اعمالو او فعاليتونو په اساس چې په نړيواله سطحه يې اجرا کوي ورکول کېږي.) معنی دا چې نړيوال سازمان د خاصو حقوقو او مکلفيتونو څخه برخورداره کېږي او کله چې نړيوال سازمان نړيوال حقوقي شخصيت ترلاسه کړ، نو په حقيقت کې يو ډول استقلاليت ترلاسه کوي او غړو دولتونو سره يې فرق پيدا کېږي.

درېيم: د دوام خاصيت

نړيوال سازمانونه بايد د دوام خاصيت ولري پدې معنی چې نړيوال سازمان د يو موقت وخت لپاره نه؛ بلکې د دايمې اهدافو د پيل کولو په خاطر تشکيل شوي وي، چې د دوام او استمرار خاصيت ورته وايي. يعني پدې معنا چې د نړيوالو سازمانونو فعاليتونه بايد دايمي او په پرله پسې ډول وي او همدارنګه غړي دولتونه هم بايد په دايمي او پرله پسې ډول د اړونده سازمان د فعاليتونو په ترلاسه کولو کې هلې ځلې وکړي او همدې ټکي ته په کتو سره ډيری نړيوالو سازمانونو د خپلو فعاليتونو لپاره وخت نه دی ټاکلی.

څلورم: د منظمو تشکيلاتو او ارګانونو درلودل

نړيوال سازمانونه بايد يو منظم او منسجم اداري تشکيلات ولري؛ ځکه نن سبا موږ ګورو چې د دارنګه سازمانونو شمېر ډېر زيات دي، نو ددې لپاره چې دوی خپل امور په ښه او احسنه طريقې سره اجرا کړي وي، نو لازمه ده چې په خپلو اداري جوړښتونو کې منظم تشکيلات او اجرائيوي اورګانونه ولري. (بصيرت ، ه ش، مخ.۲۶-۲۵)

اتم مبحث: د نړيوالو سازمانونو طبقه بندي

دا چې نن ورځ په نړۍ کې نړيوال سازمانونه ډېر زيات دي او نه شو کولی، چې نوموړي سازمانونه په داسې ډول د يوې طبقه بندۍ لاندې راولو، چې د نړۍ ټول سازمانونه په کې شامل شي. د يوې احصائيې له مخې په (۱۹۹۹)م کال په نړۍ کې(۱۴۰۰) دولتي او (۲۷۰۰) غير دولتي سازمانونو وجود درلود او نن ورځ د نوموړو سازمانونو په تعداد کې نور هم زياتوالی راغلی، نو پدې اساس د نړيوالو سازمانونو طبقه بندي يو مشکل کار دی او نه شو کولی، چې ټول سازمانونه په داسې علمي او جامع ډول طبقه بندي کړو، چې ټولو حقوق پوهانو او علماوو د قبول وړ وګرځي، نو ددې مشکل د حل لپاره کولی شو، چې ووايو د څو جهاتو له حيثه نړيوال سازمانونه په لاندې ډول طبقه بندي کړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی جز: د موضوع له حیثه طبقه بندي

دا چې د نړیوالو سازمانونو د فعالیت موضوع څه شي ده؟ نو د موضوع له حیثه کولی شو چې ټول نړیوال سازمانونه په دوو برخو وویشو، چې یو یې عام نړیوال سازمانونه دي او بل یې خاص نړیوال سازمانونه دي، چې په لاندې ډول یې تعریفوو:

الف: د عامې موضوع لرونکې نړیوال سازمانونه

هغه سازمانونو ته ویل کېږي، چې هغه په عمومي ډول د نړۍ هر اړخیز مسایل لکه جنگ او جگړه، اقتصادي مشکلات، تجارت،صحت، زراعت، مصالحه او داسې نور مسایل تر بحث لاندې نیسی یا عام نړیوال سازمانونه هغه دي، چې موضوع یې عامه وي او هم د کومو ځانګړو هېوداونو پورې محدود نه وي. لکه د ملګرو ملتونو سازمان.

ب: خاص نړیوال سازمانونه

دا هغه سازمانونه ته ویل کېږي، چې د فعالیت ساحه یې یوه تخصصي او خانګړې موضوع وي پورې تړلې وي یا دا چې د یو معلوم هدف لپاره کار کوي، چې دغه هدف یې معین او خاص وي او په عمومي ډول د هر نوعه مسایلو طرحه ددغه سازمانونو وظیفه نه ده لکه د تیلو صادرونکو هېوادونو سازمان یا (OPEC) چې هدف یې معلوم دی چې هغه د تیلو صادرول لو په تیلو پورې اړونده مسایل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم جز: د صلاحیتونو له حیثه د سازمانونو طبقه بندي

لدې حیثه سازمانونه په دوو ډولونو وېشل شوي دي، چې عبارت دې له پراخه واکونه درلودونکی او محدودو واکونو درلودونکي سازمانونه چې هر یو یې په جلا ډول مطالعه کوو :

الف: د پراخو واکونو درلودونکي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي چې د غړو په مقابل کې پراخه واکونه لري لکه اروپایي شورا .

ب: د محدودو واکونو درلودونکي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي چې د غړو په مقابل کې د کمو او محدودو صلاحیتونو درلودونکي وي لکه اسلامي کنفرانس سازمان او ملل منحد او داسې نور...

دریم جز: د غړو د نوعیت له حیثه د سازمانونو طبقه بندي

که نړیوال ساز مانونه د غړو او بنسټ اېښودونکو له مخې طبقه بندي شي؛ نو د دغه معیار له مخې نړیوال سازمانونه په دوو دولونو وېشل شوي دي، چې عبارت دي له دولتي او غیر دولتي نړیوال سازمانونه چې په لاندې ډول ورڅخه یادونه کوو

الف: دولتي نړیوال سازمانونه

دولتي نړیوال سازمانونه عبارت له هغه سازمانونو څخه دي، چې د دولتونو لخوا د نړیوالو معاهداتو پراساس رامنځته شوي وي یا دولتي نړیوال سازمانونه هغه سازمانونه دي چې څو دولتونه د خپلو مشخصو او دایمي اهدافو د لاسته راوړلو لپاره د نړیوالو معاهدو په اساس دا ډول سازمانونه رامنځته کوي، چې د دا ډول سازمانونو ډېره برخه د دویم نړیوال جنگ څخه وروسته رامنځته شوي او په بیلابیلو سیاسي، اقتصادي، اجتامعي او داسې نورو مختلفو برخو کې فعالیت کوي.

اولین دولتي نړیوال سازمان (چې هغه هم په کامل شکل نه وو) په (۱۸۱۵) م کال د وین د تړون پر اساس تاسیس شوی، چې ویل کېږي د سازمانونو تاریخ کې لومړنی نړیوال سازمان دی ولې په کامل شکل سره نه وو. لدې وروسته په تدریج سره نړیوال سازمانونو انکشاف وکړ او په نتیجه کې یې اوسنی شکل اختیار کړ. دولتي سازمانونه بیا په خپل وار سره په درې برخو وېشل شوي دي، چې عبارت دي له دولتي جهانشموله سازمانونه، دولتي سیمه ییز سازمانونه او دولتي بین القاروي سازمانونه چې مخکې ورڅخه یادونه وشوه..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: غیر دولتي نړیوال سازمانونه

غیر دولتي نړیوال سازمانونه عبارت دي له هغه سازمانونو څخه، چې د خصوصي اشخاصو په واسطه د نړیوالو معاهداتو په اساس رامنځته کېږي یا غیر دولتي نړیوال سازمانونه هغه سازمانونه دي، چې خصوصي افراد یې د نړیوالو معاهداتو په ترڅ کې چې په خپلو منځو کې یې ایجادوي رامنځته کېږي .همدارنگه د ملگرو ملتونو د سازمان د اقتصادي او او اجتماعي شورى د قطعنامې د (۲۸۸) نمبر شمېرې له مخې غیر دولتي نړیوال سازمانونه داسې تعریف شوي:

(هر هغه نړیوال سازمانونه چې د داسې معاهدو پر اساس چې په هغه کې دولتونو برخه نه وي اخیستې رامنځته شوي وي، د غیر دولتي نړیوالو سازمانونو په نوم یادېږي).

دا پورتنی تعریف اگر چې ساده معلومېږي، خو د حقوقپوهانو او علماوو له انتقاد څخه خالي نه دی او هغوی وایي چې دا تعریف جامع نه دی، نو دوی غیر دولتي نړیوال سازانونه داسې تعریفوي: (دا سازمانونه هغه سازمانونه دي، چې څو خصوصي افرادو په مشترک ډول پرته له هر نوعه بین الدول معاهدو په اساس تاسیس کړي وي او په هغې کې خصوصي اشخاص که حقیقي وي او که حقوقي چې د مختلفو تابعیتونو درلودونکي وي، په خپلو منځونو کې سره راټول شوي وي او په مختلفو ساحاتو کې مختلف فعالیتونه ترسره کوي، لکه د بشري همکاریو په برخه کې د سره صلیب نړیواله کمېټه، په ورزشي ساحه کې د المپیک نړیواله کمېټه او داسې نور.

څلورم جز: د جغرافیوي قلمرو په اساس طبقه بندي

د جغرافیوي قلمرو له حیثه کولی شو، چې ټول نړیوال سازمانونه په دریو برخو ووېشو چې په لاندې ډول پرې رڼا اچوو:

الف: جهانشوله سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې د نړۍ پرمخ ټول هېوادونه پکې غړیتوب لري یا د غړیتوب حق ولري، چې تر اوسه پور ې د نړۍ سیاسي تاریخ په دوو جهانشموله سازمانونو شاهدي ورکوي، چې یو یې د جامع ملل شازمان او بل یې هم د ملگرو ملتونو سازمان دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب: منطقوي یا سیمه ییز سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې د نړۍ د یوې خاصې منطقې خصوصي اشخاص یا هېوادونه په خپلو منځو کې یو تړون وکړي او یو سازمان رامنځته کړي، یعنې دغه سازمانونه په یوه خاصه منطقه یا ساحه کې رامنځته کېږي، داسې نه ده چې د مختلفو وچو هېوادونه یا خلک دې یو ځای شي او داسې سازمان دې رامنځته کړي، بلکې دغه سازمانونه د یوې خاصې ساحې یا منطقې پورې مربوط وي لکه د جنوب ختیځې اسیا د هېوادونو سازمان سارک(SAARC)،ا یکو (ECO) او داسې نور...

ج: بین البراعظمي سازمانونه

دا هغه سازمانونه دي، چې غړي یې له مختلفو وچو څخه وي، ولې د مشترک علت له وجې یې سره تړون کړي وي او یو سازمان یې رامنځته کړي وي، چې دغه مشترک علت کېدلی شي مختلف شیان وي. لکه دین، کلتور، فرهنګ او داسې نور وي. خو باید ووایو، چې دا ډول سازمانونه جهانشموله نه دي؛ بلکې د دوه درې یا څلورو قارو هېوادونه پکې ګډون کولی شي خو هر هېواد پکې ګډون نه شي کولی لکه د اسلامي هېوادونو د کنفرانس سازمان (بصرت، ۱۳۹۹ه ش ، مخ.۳۷-۴۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم څپرکی

د بریکس هر اړخیزه پیژندنه

په دغه څپرکی کې به د بریکس په تاریخي سیر، د بریکس په ناستو،د بریکس سره د جنوبي افریقا په یوځایوالي،د بریکس فعالیتونه او لاسته راوړنو، د بریکس د اهدافو ترڅنګ د بریکس او عضوه هېوادونه په لنډ ډول واضح کړو. په دغه څپرکی کې تر ډېره د انټرنټي منابع څخه استفاده شوي ده،د بریکس په رابطه ډېرو د سیاسي چارو کار پوهانو مثبت نظرونه ورکړي دي،د پوهانو په نظر امکان لري چې بریکس ته د نوي غړو په جذب سره لا قوت پیدا کړي.

لومړی مبحث:د بریکس تاریخي مخینه

لومړی ځل لپاره ۲۰۰۱م کال کې د سرمایه ګذاری یو نړیوال بنسټ (ګلدمن ساکس) د جهان د اقتصادی قدرت په رابطه یوه نظره مطره کړه،ورپسی جیمز اونیل د اول ځل لپاره د بریک (B R I C) څخه په یوه اقتصادی ورځپاڼی کې یادونه وکړه . هند،چین،روسي،او برازیل د اقتصاد چټکې ودې پر نړیوال اقتصاد باندې یې اغیز پوښتنې راولاړی کړې، ۲۰۰٦ م کال کې د ملګرو ملتونو د(٦١) مجموعې په څنډو کې د دغو هېوادو د بهرنیو چارو وزرانو د یو بل سره غیری لیدنې ترسره کړې، وروسته له دی غونډې څخه د بریک مشرانو د دغه اتحاد د لا قوت لپاره څلور نوری رسمي لیدنې (یکاترینبورګ روسیه،سایوپایولو،جاپان، او لندن) کې ترسره کړې.

بیلاخیره ۲۰۰۹جون ١٦ م کال اوله رسمي جلسه د روسي یکاترینبورګ ښار کې ترسره شوه . ۲۰۱۱ م کال کې ورسره جنوبی افریقا هم یوځای شوه چې له دی سره یې نوم له بریک څخه بریکس ته تغیر شو.[٢]

(۱) دغړو هیوادونو ده نومونو دسر حروف او پکې د اړونده هیواد بیرغ

[٢] ١https://infobrics.org۲۰۲۲/۱۰/۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم مبحث: د بریکس ناستې

د بریکس د ایجاد څخه تر اوسه په کلنی ډول هر کال غونډه لري،البته دا غونډې کله په حضوري ډول او کله په انلاین ډول ترسره شوي دي،ناستې په ترتیب سره په نوبت وار شکل سره په عضو هېوادونو کې ترسره کیږي.

اولینه غونډه ۲۰۰۹ جون په ۱٦ یکاترینبورگ کې ترسره شوه. دهند په استازیتوب منموهن سینگ، د روسي په استازیتوب دمیتری مدودف،د چین په استازیتوب هوجینتاو او برازیل په استازیتوب لویس ایناسیو لولا برخه اخستې وه.[۳،٤]

ناستې شمره	تاریخ	کوربه هېواد	د کوربه هېواد د مشر نوم	ځای
۱ ناسته	۱٦-٦-۲۰۰۹	روسیه	دمیتري مدودف	یکاترینبورگ
۲ ناسته	۱۵-۴-۲۰۱۰	برازیل	لویس ایناسیو لولا	برازیلیا
۳ ناسته	۱۱-۴-۲۰۱۱	چین	هوجینتاو	سانیا
۴ ناسته	۲۹-۳-۲۰۱۲	هندوستان	منموهن سینگ	نوي ډیلی تاج محل
۵ ناسته	۲٦-۳-۲۰۱۳	جنوبی افریقا	جاقوب ذما	دوربن
٦ ناسته	۷-۲۰۱۴ (۱۷-۱۴)	برازیل	ډیلما روسوپ	پورتالیزا
۷ ناسته	۷-۲۰۱۵ (۹-۸)	روسیه	ولا دیمر پوتین	یولفا کانکرس
۸ ناسته	۱۰-۲۰۱٦ (۱٦-۱۵)	هندوستان	ناریندا مودی	بینالیم
۹ ناسته	(۵-۳)۹-۲۰۱۷	چین	شی چن پنگ	شی مان (د کنفرانسونو نړیوال مرکز)

[۳] Russia says BRICS eye joint anti-crisis fund" (http://in.reuters.com/article/russia-brics-imf-idINDEE۸۵K۰٤C۲۰۱۲۰٦۲۱). Reuters. ۲۱ June ۲۰۱۲. Archived (https://web.archive.org/web/۲۰۱۳۰۵۱۵۰۷۵۷۲۳/htt from the original on ۱۵ May ۲۰۱۳. Retrieved ۵ December ۲۰۱۲

[٤] Chairmanship in ۲۰۲۰" (https://eng.brics-russia۲۰۲۰.ru/news/۲۰۲۰۰۵۲۷/۳۹۵۷۲۹/BRICS-and-the-SCOsummits-postponed.ht ml). ۵. "BRICS Summit to be held virtually on Nov ۱۷; strengthening cooperation, global stability on agenda"

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ناسته	۲۰۱۸-۷ (۲۵-۲۷)	جنوبي افریقا	کرل رامپا سا	جوهانس بورګ
۱۱ ناسته	۲۰۱۹-۱۱ (۱۳-۱۴)	برازیل	جایر پورسونارو	برازیلیا
۱۲ ناسته	۲۰۲۰-۷(۲۱-۲۳) ۲۰۲۰-۱۱(۱۷) کورنا ویروس /ویډیو کنفراس	روسیه	ولا دیمر پوتین	سینټ پټرزبورګ
۱۳ ناسته	۲۰۲۱-۹-۹ ویډیو کنفرانس	هندوستان	ناریندا مودی	نوي ډیلي
۱۴ ناسته	۲۰۲۲-۶-۲۳ ویډیو کنفرانس	چین	شي چن پنګ	بیجنګ

د غونډې لومړی عکس

۲۰۰۹-۶-۱۶[5]

(۲) په عکس کې لیدل کیږي د هند له لوري من موهین سینګ د چین له لوري هو جین تاو د رورسیې په استازي توب دیمیتري مدودوف برازیل له لوري لویس لولا

د وروستي غونډې عکس

۲۰۲۲/۶/۲۳/ ویډیوکنفرانس

(۳) د روسیې په استازي توب ولادي میر پوتین د چین په استازي توب شي جیګ پینګ د هند په نمایندګي ناریندا مودي د جنوبي افریقا په نمایندګي کرل رامپا سا د برازیل په نمایندګي جایر پواسونارو

[5] (https://infobrics.org۲۰۲۲/۱۰/۱۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم مبحث: دبریکس سره د جنوبی افریقا یوځای کیدل

په لومړی کې څلور هېوادونه (برازیل،روسیه،هند،اوچین) سره یوځای شول او بریک په نوم پیژندل کیدل خو د جنوبی افریقا د یو ځای کیدو سره نوم د بریک څخه بریکس ته واوښته.

جنوبی افریقا پرلپسی هڅو او کوششونو چې په بریک کې یې د عضویت د ترلاسه کولو لپاره کولې د ۲۰۱۰ م کال د اګست میاشتې په جریان کې پیل او د چین په بلنه او ملاتړ د همدی کال په ډیسمبر میاشت کې په رسمي ډول د غړو هېوادونو په رضایت د یو غړی په صفت ومنل شو،په ۲۰۱۱ م کال کې جکیب زوما د نوبی افریقا ولسمشر د جنوبی افریقا په استازیتوب چې په چین کې دایره شوي و برجه واخسته.[٦]

څلورم مبحث:د بریکس فعالیتونه او لاسته راوړنې

لومړی جزد بریکس فعالیتونه: بریکس په خپل ۱۴ کلن عمر کې په عمومي ډول هر کال یوه رسمي لیدنه کړې ده،د بریکس فعالیتونه ډیر دي نسبت لاسته راوړنو ته ،دا چې ولې په دومره وخت کې پرمختګونه کم ترسره شوي دي دا به د بریکس پر وړاندې خنډونو کې تر مطالعې لاندې ونیسو.

اول هغو موضوعاتو ته اشاره کوو چې غړو هېوادونو د غونډو په جریانونو کې ور باندې بحث اوتېنګار درلود. مثال په اوله جلسه کې په دغو موضوعاتو متمرکز شول.

په هغو رویشونو او تګلارو کار چې اقتصادي پرمختګ ورسره لا قوت پیدا کوي، ترڅنګ یې د نړیوال مالي نظام اصلاح چې غیری مستقیم ډول یې امریکا او IMF ته اشاره درلوده، د یادونې وړ ده چې له دی مخکې روسي هم ډالر په رابطه توندې څرګندونې درلودی. په ۲۰۱۴ کې هند لومړی وزیر نارېندا مودی په سرمشریزه کې داسې وویل «د هغه څه چې وویل شو نتیجه داده چې هیڅ هېواد نشي کولی د اقتصاد د ودې په سر کې پاته شي او په مقابل کې یې د دریمي نړی هیوادونه که وغواړي د بریا اوپرمختګ څوکو ته ځان ورسوي کولی شي مهمه داده چې له انساني او طبعي سرچینو څخه په استفادې د اقتصاد یوه نمونه جوړه شي او دا کار بریکس غړو هیوادونو سرته رسولی او له داخلي منابعو څخه په ګټه اخستنې یې په سیاسي او اقتصادي برخو کې پرمختګ کړی او له نورو مخکښ شوي دي د دې نوي بلوک اقتصادي ودې اهمیت نکته داده چې دوی نه یوازې په تشخیص د منابعو کې سره برابردي بلکه ځیني خارجې سیاستونه یې هم سره یوشان دي د نړی د سیاسي مشکلاتو د حل او فصل کولو لپاره هم مبارزه کوي چې له دې ډلي د بریکس

[٦] (www.bricsindia۲۰۲۲/۱۰/۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونو ګډ هدف دی په ځانګړي ډول د سوریې تحولات یا د ایران د هسته یې برنامې په سوله ایزه طریقه په مخ وړل»[٧].

په وروستي غونډه کې چې په چین کې په مجازي شکل ترسره شوه، د بریکس هېوادونو ترمنځ متقابلې اړیکې، ګډې ګټې،مساوات،او عدم مداخله یې مهم ټکی وو.[٨]

دوهم جز د بریکس لاسته راوړنې

مخکې له دې چې لاسته راوړنوته ورشو ښه به وي چې د ایران د عضویت په رابطه هم لږ پوه شو د بریکس ډلې په تازه اقدام کې په وروستي غونډه کې ایران ته هم بلنه ورکړې وه چې د ایران په استازیتوب د ایران ولسمشر ابراهیم ریسي برخه اخستې و، د بریکس هېوادونه کوشش کوي چې ایران هم له ځان سره غړی کړي

.

❖ د لاسته راوړنې له جملې یې اول د توصه بانک ایجاد دی

د نوي پرمختګ بانک(N-D-B) چې پخواني نوم یې د بریکس د پرمختګ بانک و ۱۵/۱/۲۰۱۴ م کال کې عضوه هېوادونو په سرمشریزه غونډه کې ایجاد او او یو کال وروسته اجرا شو په لومړی کې یې ۵۰ ملیارده ډالره بودیجه درلوده ،خو وروسته یې ۱۰۰ ملیارده ډالره ته لوړه کړه.چین ۴۱ ملیارده روسیه،هند،برازیل هریو ۱۸ ملیارده او جنوبی افریقا بیا ۵ ملیارده ډالره پیسی ومنلې ، د بانک مشرتوب هم په نوبت وار شکل دی چې اول ځل د هند په غاړه شو، مرکز یې په شانهای ښار کې دی او دری څانګې هم لري،اولینه څانګه یې په ژوهانسبورګ جنوبی افریقا کې تاسیس شوه. دوهمه څانګه یې په برازیل او دریمه څانګه یې په مسکو کې

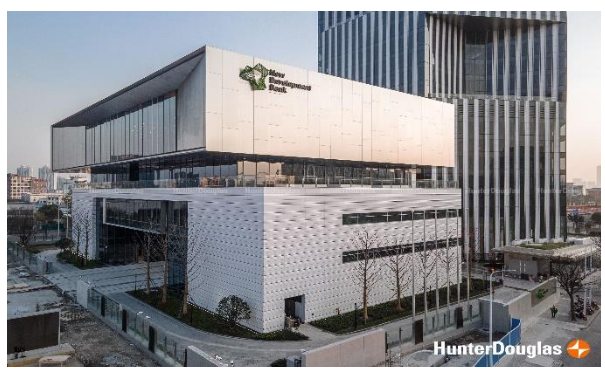

(۴) یو شانګهای ښار کې د نوي پراختیا بانګ مرکزي دفتر

تاسیس شوه. ترڅنګ چین غواړي چې ددې شتمني یا پیسو کوربه یا ساتونکی هم واوسي. په دې غونډه د بریکس یو چارواکي وویل: دومره زیاته اندازه بسپنه په ورکولو سره چین په بریکس سازمان باندې مهم اداري

[٧] (https://www.bbc.com/persian/iran-features-
[٨] (https://infobrics.org ۲۰۲۲/۱۰/۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

صلاحیت رول غواړي. د برازیل یو چارواکي وویل: برازیل او هند غواړي ابتدایي سرمایه باید په مساوي ډول شریکه شي خو چین زیاته برخه غواړي خو بیا هم موږ تراوسه د مزاکراتو په حال کې یو او کوم کړکیچ نه دی رامنځته شوی. په ۲۰۱۳ کال د روس بهرنیو چارو وزیر وویل، چې د یوې باثباته کرنسۍ لپاره به ۱۰۰ بیلیونه ډالر د ۲۰۱۴ کال په پیل کې راغونډېږي شي. د برازیل هېواد وزیر هم دغه خبره وکړه خو د پیسو راغونډول او د نوي پرمختیایي بانک کاره ونه تر ۲۰۱۵ کال پورې وځنډېدله. د بریکس هېوادونو کې د نوي پرمختیایي بانک وجود او اړتیا هغو هېوادونو ممکنه کړه چې امریکا او اروپایي اتحادیې به یې غږ نه اورېدهٔ، برعکس بریکس دې هېواد ته غوږ کېښود، نړېوال حیثیت یې ورکړ او دې هېوادونو بریکس د غرب په وړاندې قوي کړ.[(۹)(۱۰)]

❖ د روسې او برازیل ترمنځ ماهده

په ۲۰۱۴ کال کې د روسیې مرکزي بانک ریس وویل چې د بریکس غړي هڅه کوي یو داسې څو اړخیز مبادلي سیستم رامنځته کړي چې ټول هېوادونه به د یو او بل منابع اسانه شریکې کړی شي. په یوه مقاله کې لا زیاتوي که اوسنی حالت مداووم شي، ډالر به ډېر ژر د کلوبل مالي ترتیب څخه لرې کړل شي. د ۲۰۱۴ کال جولایي ۱۳مه FIFA World Cup پایلوبې څخه مخکې او ددې اوونۍ په جریان کې پوتین د برازیل له ولسمشرې Dilma Rousseff سره ولیدل د هوایي دفاع، گاز او تعلیم په برخه کې یې مهم دوه اړخیزه تړونونه لاسلیک کړل. Rousseff وویل: بریکس هېوادونه له نورو نه په نړۍ کې لوی دي او په دې هېڅ راضي نه دي چې په ۲۱ پېړۍ کې دې په چا تکیه ولري. دا لنډ کاته مخکې د بریکس له عمومي غونډې وشول چېرته چې د NDB لپاره تهداب کېښودل شوی و.

❖ د مخابراتو په برخه کې

د بریکس غړي هېوادونه د ۲۰۱۲ م کال راپیدیخوا د بریکس هېوادونو ترمېنځ د فایبر نوري تار غځولو هڅې کوي ترڅو یو خپلواک مخابراتي سیستم رامنځته کړي او دی ته د بریکس تار یا BRICS Cable په نوم یادول کېږي. همدا پروژه د متحده ایالاتو امریکا د ملي امنیتي اژانس/NSA په مخابراتي سیستم باندې جاسوسۍ له وېرې رامنځته شوه.د ۲۰۱۹ کال اگست میاشت کې بریکس هېوادونو په همدې موخه تفاهم لیک لاسلیک کړ چې مالوماتي او مخابراتي تکنالوژي په برخه کې له یو او بل سره کومک وکړي. دا تفاهم لیک د بریکس هېوادونو د مالوماتي ټکنالوژۍ وزیرانو ترمنځ په برازیل هېواد کې لاسلیک شو.[۱۱]

څلورم مبحث: بریکس اهداف

---

[۹] (https://guides.loc.gov/brics/articles-reports)

[۱۰] (www.ndb.int ۲۰۲۲/۱۰/۱۶)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بریکس یو شمیر اهداف لري چې په شکل به ذکر کړو.

- ✓ پر امریکا او اروپا د اتکا کمیدل.
- ✓ د عضوه هېوادونو ترمنځ په تجارتی او بانکی برخه د همکاریو زاتوالي.
- ✓ د غربی بلاک پروړاندې قوت.
- ✓ د ملگرو ملتونو د رول اصلاح.
- ✓ د امت شورا د دایمی غړو تغیر.
- ✓ د نړیوال نظم تغیر او عادلانه کول.
- ✓ سیمه ایز پرمختگ ترلاسه کول.
- ✓ د اقتصادي مارکیټونو غوره نمایندگی کول.
- ✓ طبعی ناورینونوپه صورت کې بشري مرستې رسول.
- ✓ د هوا د ککړتیا مخه نیول.
- ✓ په اغیزمنه توگه د منابعو څخه استفاده کول.
- ✓ څو اړخیزو اقتصادی سیستمونو ایجاد.[۱۱]

پنځم مبحث:په بریکس کې د عضوه هېوادونو اهداف

د نوي لېبرارلانو له انده بین المللي او اقتصادي چاپیریال چې په ډېر ښه اوعالی ډول جوړشوي دی،د بین المللی شتمنی او ځواک په وېش کې بین المللی سازمانونه مهم نقش لري،په ټولیز ډول د نوي لیبرالیزم برخه د بین المللی سازمانونود مطالعې په برخه کې پر بین المللی همکاریو او طرحو په ټینگار لېبرالان استدلال کوي،چې د دولتونوترمنځ دهمکاری له امله یو لړ ستونزې به یې را کمې او پرځینو مسایلو به بریا وبمومي،ځکه په بین المللي نظام کې هېڅ ډول ځواک وجود نه لري،چې د ځینو شخړو رامنځته کیدا په صورت کې اجباري عمل وکړي. (امله وال،۱۳۹۷ هـ ش،مخ۴۴)

په دغه مبحث کې به د عضوه هېوادونو د اهدافو ترڅنگ د عضوه هېوادونو لنډه پیژندنه هم وکړو.

لومړی جز روسیه او بریکس

د روسیې هېواد چې د اسیا په لویه وچه کې موقعیت لري، په ټوله نړی کې د جغرافې له پلوه په لومړی درجه کې قرارلري،د نفتو یوه غنی هېواد دی، له ۱۴ اسیایی او اروپایی هیوادونوسره سرحد لري،پلازمینه یې د مسکو

---

۱۱ https://guides.loc.gov/brics/articles-reports۲۰۲۲/۱۰/۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاردی،۱۴۵ میلیونه نفوس لري، په لومړی او دوهم نړیوال جنګونو کې یې مهم رول درلود.اوسني ریس جمهور یې ولادي میرپوتین دی او له ۲۰۱۲ څخه په قدرت کې دی.د حکومت ډول جمهوري نیمه ریاستي دی،د ۲۰۱۹ م کال د احصایې له ۱،٦۳۸ تریلیونه ډالره ناخالص تولید وه .

د روسیې اهداف په بریکس کې د شوري اتحاد له تجزیې څخه وروسته روسیه له اقتصادی مشکیلاتو سره لاس او ګریوان شوه،د داخلي تولید له اړخه روسیه په بدترین وضیعت کې قرار درلود،د روسیې رقابت له اروپایانوسره او نړیوال اقتصادي فشار پر روسیې یوه لسیزه دوام وکړ،خو بریکس په ایجاد سره روسیې ځان په یو نوي ځای کې ولیده،روسیه وتوانیدله چې دغه مشکیلات په تدریج سره یو طرفه کړي،او پر نړیوال تجارت خاصه توجه وساتي،دا په داسې حال کې ده چې روسیه خامو موادو،نفتي ذخایر،ګاز،معدن او د ټکنالوچي په قوت لرلو،همدارنګه په اقتصادی،فني،او تجارتي قوت سره ځان په نړیوال بازار کې تثبت کړي.[12]

دوهم جز برازیل او بریکس

برازیل د جنوبی امریکا تر ټولو لوی او ګڼ نفوسه هېواد دی،پلازمینه یې برازیلیا ده، د ملګرو ملتونو د ۲۰۱۵ م کال د راپور له مخې ۱۸۲ میلیونه نفوس خو د تازه احصایې له مخې ۲۱۰ میلیونه نفوس لري،د حکومت ډول یې فدرال جمهوري او فعلي ریس جمهور جایربولسونارو دی،د زراعتی ځمکو،د اوږدو ځنګلونو،د طبعي منابعو او د بشري قوی په لرلو د جنوبي امریکا تر ټولو پیاوړی هېواد دی، د ۲۰۲۰ م کال د معلوماتو په اساس ۲۲۵ میلیارده ډالره واردات او ۱۷۷ میلیارده ډالره صادرات درلودل.

۳۰ کاله وړاندې برازیل د نړۍ په سطحه د بې روزګاره هېوادونو د جملې څخه وه،خو اوس د نړۍ اووم اقتصادي قدرت شمېرل کیږي،د برازیل د برنامی له مخې د اقتصادی فساد او اداري فساد پر وړاندې مبارېزه په اولیت کې قرار لاره.

د داخلي تولید څخه ملاتړ، تولیدي او زراعتی برخو کې مرستې هغه کارونه و چې برازیل یې د بریکس سره یوځای کړو،فعلا برازیل د زراعت ، صنعت،فني،او مهندسی له لحاظه یو قوي هېواد دی،او توانیدلی دی چې ځان ته د بریکس په قالب کې ځای پیدا کړي.[15]

دریم جزهندوستان او بریکس

هند یا هندوستان چې د اسیا براعظم په جنوب کې واقع دی،پلازمینه یې نوي ډیلی دی،د نفوسو په لحاظ په نړۍ کې دویم او د جغرافې په لحاظ اووم ځای لري،د نړۍ په سطحه د ډیرو ګرځندویانو په قطار کې ځای

[12] (www.britannica.com)۲۰۲۲/۱۰/۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري،هند په ډيمکراسی کې په نړيواله سطحه شهرت لري،د هند اقتصاد په نړيواله سطحه څلورم ځای لري، حکومت فدرالی شکل لري،ناخالص توليد يې ۲،۵۹۰ تريليونه کيږي،اوسني لومړی وزير يې نارېندا مودی دی،هند له بريکس سره په يوځای والی ښې نتجې په لاس راوړی،فعلا د ټکنالوجي په برخه کې د يوه نوي قدرت د ظهور په حال کې دی.[۱۳]

څلورم جز چين او بريکس

چين هېواد چې جمهوری خلق چين يې رسمي نوم دی،د نفوسو له لحاظه د نړۍ په سطحه اوله درجه کې قرار لري، د جغرافي له اړخه په څلورم ځای کې مقام لري، پايتخت يې پکن (بيجينگ) ښار دی، ستر تجارتی ښار يې د شانگهای ښار دی،د يادوني ده چې د بريکس بانک(NDB) هم همدلته ده.

د حکومت ډول يې يوحزبی سوسيالست دی،فعلی ولسمشر يې شی جين پينگ دی،د نړۍ په سطحه دوهم اقتصادی ځواک شمېرل کيږي،له امريکا وروسته په دوهمه درجه دفاعی بوديجه لري، چين د هانگ کانگ،تايوان او په کور دننه د ايغوريانو مسلو سره مخامخ دی ،امريکا او اروپا کوشش کوي چې د چين نوي پرمختگ مديريت کړي،چين د نويو مارکيټونو په لټه کې ده.[۱٤]

پنځم جز جنوبي افريقا او بريکس

جنوبي افريقا چې د افريقا لوی وچې په جنوب کې موقيعت لري، پايتخت يې کيپ ټاون دی،۲۰۱۱م کال د سر شمېرنې له مخی يې نفوس ۵۱ ميليونه د ۲۰۱۹ له مخی ۵۹ ميليونو ته رسيږي،۲۰۲۰م کال له مخې يې ناخالص توليد ۸۳۳ ميلياره اټکل شوي وو،جنوبی افريقا په د سرو زرو ذخاير لري،۲۸ فيصده د سرو زرو صادرات د نړۍ تشکيلوي،اوسني مشر يې سيريل راماپوسا دی،په فعلی شرايطو کې جنوبی افريقا کوشش کوي چې د ملي منافعو،ناخالص داخلي توليد،او اقتصادي رشد ته پراختيا ورکړي،جنوبي افريقا وروستي غړی د بريکس دی،جنوبي افريقا د بريکس سره تر يوځای کيدو وروسته ښې نتجې ترلاسه کړي، د داخلي سرمايه گذاري،د ناخالص ملي توليد پراختيا،نړيوالو صادراتو مديريت،د لاسته راوړنو په توگه ياده ولی شو.[۱٥]

---

[۱۳] (https://www.eligasht.com)

[۱٤] (https://www.mgairan.com/web/articles/)

[۱٥] (https://www.golbargtravel.com۲۰۲۲/۱۰/۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

بریکس او نړۍ

دریم څپرکی چې د دغه منوګراف وروستي څپرکی دی، د بریکس پر اهمیت،بریکس او اوکراین جګړه د بریکس پر وړاندې خنډونه،د نویو غړیو په جذب،پایله،وړاندیزونو،او اخذ لیکونو تر پوښښ لاندې راولي.

دا چې روسیه په بریکس یې یو پیاوړی هېواد دی،ترڅنګ یې د امنت شورا دایمي غړي دی،نو په څلورم مبحث کې مو د عمومي اسمبلۍ سره په مفصل شکل څېړلی دی.

د بریکس عضوه هېوادونو د زیاتو اقتصادي،بشري،طبعي،فني،او تخصوصي منابعو په لرلو سره د زیات اهمت وړ دي،د بریکس اتحاد د اهمیت موارد مو دلته په ماده وار شکل ذکر کړي دي.

لومړي مبحث:د بریکس اهمیت

- د بریکس عضوه هېوادونه په مجموعو کې د نړۍ څلوېښت په سلو کې د نفوس په درلودلو،یو په څلورو د ملي ناخالص تولید په لرلو،او د نړۍ د یو په دریو د جغرافي په تشکیلولو سره د نړۍ یو مهم بلاک شمیرل کیږي.
- د نړۍ په سطحه د پنځو لویو فوځونو د جملې څخه دري یې د بریکس د عضوه هېوادونو دي.
- د امت شورا د پنځو دایمې غړو د جملې څخه دوه یې د بریکس پوري ارتباط لري.
- د نړۍ د اتو اټومې وسله لرونکو هېوادونو د جملې څخه درې یې د بریکس غړي مملکتونه دي.
- همدارنګه پریمانه مسلکی بشري قوه،لوی ذخایر،په کم مصرف زیات تولید نور هغه موارد دي،چې د بریکس اهمیت یې نور زیات کړي دی.
- بریکس هېوادونه د نړۍ له مهم ترینو د کالیوتولید کوونکو،خدماتو،او د خامو موادو په لرلو سره په نړیوال سټیج کې د ښه حیثیت څخه برخورداره دي.(١٦)-(١٧)

---

[١٦] (https://paydarymelli.ir/fa/news

[١٧] https://www.bbc.com/persian٢٠٢٢/١٠/٢٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵) په عکس کې د عضوه هیوادونو یوه یوه مهمه ځانګړنه په سره خط کې تاو شوي

دويم مبحث: بریکس اوس ولي دومره مهم ده ؟

په فطري لحاظ انسانان په دی لټه کې دي چې خپلې ګټې او منافي په اساني تعریف او په درست شکل خوندي کړي،د بېلګې په ډول (هانس مورګنتا)[۱۸] چې پخوانی لیکوال او د نظر خاوند دی،د انسان په رابطه داسې نظر ارایه کوي.

هانس مورګنتا: (د انسانان په طبعي لحاظ غواړي پر نورو باندې ځواک(قدرت) اعمال وکړې او ځواکمن ځواکونه هم د انسانانو لخوا رهبري کیږې له همدې امله ده،چې دولتونه غواړي پرخپلو سیالانو او نور دولتونو لوړتیا او نفوذ ولري).نو د بریکس اتحاد چې د پیاوړو هېوادنو لخوا رهبری کیږي هم د خپلو منافود ښه تامین لپاره ډېر کارکوي،مثلا تازه اقدام کې چین د شمالي کوریا د ستایلو ترڅنګ د دوه اړخیزو همکاریو پر تقویه غبرګیدلي دي. .(امله وال،۱۳۹۷ ه ش ،مخ ۳۹)

اوس به د بریکس اتحاد د تازه مهم والي موارد په ماده وارشکل ذکر کړو.

- د روسیي او چین سره د غرب لانجه پر روسیي او چین بندیزونه چې په وروستو لسیزو کې د هېڅ وخت په پرتله دومره پراخ نه و.
- د ایران اسلامي جمهوریت سیاست(د شرق په لوری ګرځیدل) په قوت کې ادامه لری.
- د بریکس اتحاد ۱۴ غونډې چې په (۲۰۲۲-۶-۲۳) تاریخ ترسره شوه،دوه ورځې وروسته G۷[۱۹]یوه لویه (۶۰۰ میلیارده ډالري) سرمایه ګذارۍ برنامه اعلان کړه،په مقابل د چین د یوې لارې اویوکمربند د پروژې.[۲۰]

---

[۱۸] ۱-هانس یواخیم مورګنتا(۱۹۰۴-۱۹۸۰) الماني اصله امریکایي د نړیوالو اړیکو متخصص او د ریالیزم مکتب له یو نوم وتو څیرو څخه وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم مبحث:بریکس او پر واړندې يې خنډونه

بیروت کې د امریکایي پوهنتون مشر Edvard Said ویلي چې بریکس د پالیسیو لامله په اقتصادي او سیاسي برخه محدودیتونه لري. بریکس متبادله ایډیالوژي نه لري او په دې ډول د دوي د ناټو او متحده ایالاتو امریکا برتري نشي چیلنج کولای.

د بریکس اتحاد پر وړاندې یو شمیر داخلي او خارجي خنډونه شتون لري،چې په لاندې ډول ځيني یادونه کوو.

- د بریکس د غړیو هېوادونو مخلتف سیاسي رژیمونه او تر څنګ یې مختلف اقتصادي سیستمونه.
- د هند او چین ترمنځ اختلاف.
- د غرب له مالي او تجارتي سیستمونو سره تنش او مباریزه.
- د چین لخوا ۴۱ سلنه سهمیې غوښتنه د دوی ترمنځ نابرابري رامنځته کړې ده.

همدارنګه ده یادولو وړ ده چې د بریکس پر وړاندې د اروپایي اتحادیه،G۷،د امریکاه متحده ایالات ، د پیسو نړیوال صندق[۱](I M F)نړیوال بانک[۲] (W B)هم وخت ناوخت په تقابل کې واقع کیږي.[۲۱]

څلورم مبحث: بریکس او د اوکراین جګړه

(۲۰۲۲-۲-۲۴) هغه تاریخ وه چې د دویم نړیوال څخه وروسته په اروپا کې تر ټولو د لوی جنګ(لا داوام لري) د پیل ورځ چې د روسیې ولسمشر ولادي میر پوتین په نیمه شپه په ملي ټیلویزون راښکاره شوه او پر اوکراین یې د حملې د پیل خبر ورکړ،د اوکراین د دفاع وزارت د معلوماتو په اساس ۲۰۰ زره روسیي ځواکونو چې هوایی ملاتړ یې هم درلود د اوکراین په خاوره تیري وکړ.

فعلا د اوکراین پر جنګ نږدې اته میاشتې تیریږي،دواړو خواوو ته په زرګونو ملکي او نظامي اشخاص وژل شوي دي،او پراخ مالي زیانونه یې رسولي دي، د دې ترڅنګ یې ډیر منفي اثر هم ښندلي دی،د اولیه موادو بیعي ورسره ډیې لوړې شوي دي، اروپا انرژی سکتور ته یې هم لویه ضربه رسیدلې ده، بلخوا د روسیې سره د

---

[۱۹]۲- نړی په سطحه د اوو اقتصادي قدرتونو یو اتحاد دی،هغه هېوادونه عبارت له (کاناډا،فرانسه،جرمني،ایټالیا،جاپان،انګلیستان،او د امریکا متحده ایالات).

[۲۰] https://www.bbc.com/persian۲۰۲۲/۱۰/۲۰

I M F ([۲۱] International Monetary Fund) د پیسو نړیوال صندق دی ۱۹۴۴ م ایجاد شوي دی،مرکز یې په امریکاه واشنټن ډی سي کې دی،په نړیوالو پولې مسایلو باندې نظارت لري. (https://infobrics.org)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بریکس د هېوادونو ملاتړ چې د روسيی مورال يې اوچت ساتلي دی،د اوکراين سره د G۷ مستقيمې مرستې چې د روسيی د تقابل څه نا څه تعادل يې ساتلي دی، د اوکراين د جنگ په اړه د ملگرو ملتونو په عمومې اسمبلی کې دوه ځله رايی گيري وشوه چې د بريکس اتحاد رول په څرگند ډول تر سترگو کيږي،په لاندې ډول يې واضح کوو.[۲۲]

د اوکراين جنگ هغه وخت نوي پړاوو ته داخل شو،کله چې د روسيي ولسمشر ولادي مير پوتين د اوکراين ختيځ څلور ايالاتونه (لوهانسک،دونيځک،خرخون،زپوريژيا) د يوې ټوله پوښتنې څخه وروسته د روسيي هېواد د برخې په توگه اعلان کړې،په دغو مراسيمو کې چې په مسکو کې ترتيب شوي وه،د دغو څلورو ايالاتونو واليانو هم برخه اخستي وه.

له دغو تحولاتو وروسته جنگ هغه وخت يو بل پړاوو ته داخل شو کله چې اوکراين د کريما او روسيي ترمنځ په يواځني پول حمله وکړه، او پرهغه يې اکمالات د يو څه وخت لپاره ځنډني کړل، په ځواب کې روسيي پر کيف ښار د توغنديو قوی بريدونه وکړل، پرون ورځ(۲۰۲۲-۱۰-۱۷) د روسيي لخوا پر کيف ښار د ځان مرگو ډرون الوتکو پر مټ تازه او بې سابقه عمليات وکړل.[۲۳]

د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبله کې د روسيي د حملې په اړه لومړي رايه گيري(۲۰۲۲-۳-۲)	
د روسيي په ضد رايه	۱۴۱ هېوادونو رايه وکاروله چې ډير رول د G۷ په خاص ډول دامريکا د متحده ايالاتو وه.
د روسيي په ملاتړ رايه	۵ هېوادونو رايه وکاروله سوريې،شمالي کوريا،ايتريا،بيلاروس،او خپله روسيي.
ممتنع رايه(د رايو له کارولو ډډه کول)	۳۵ هېوادونو ممتنع رايه وکاروله چين،هند،برازيل،جنوبی افريقا(عضوه بريکس) د دي ترڅنگ ايران،پاکستان،سعودي عربستان،کويټ......
د ملگرو ملتونو په عمومي اسمبله کې د روسيي د حملې په اړه دوهمه رايه گيري(۲۰۲۲-۱۰-۱۲)	
د روسيي په ضد رايه	دا ځل هم ۱۴۳هېوادونو رايه وکاروله چې ډير رول د G۷ په خاص ډول دامريکا د متحده ايالاتو وه .
د روسيي په ملاتړ رايه	۵ هېوادونو رايه وکاروله سوريې،شمالي کوريا،دا ځل نيکاراگوا،بيلاروس،او خپله روسيي.
ممتنع رايه(د رايو له کارولو ډډه کول)	۳۵ هېوادونو ممتنع رايه وکاروله چين،هند،برازيل،جنوبی افريقا(عضوه بريکس) د دي ترڅنگ ايران،پاکستان،سعودي عربستان،کويټ،اندونيزا،ماليزيا.....

[۲۲] نړيوال بانک ۱۹۴۵ ايجاد شوي دی،واشنټن ډی سي کې يې مرکز دی،دا هم پولې مسايل تر بحث.

https://amp.dw.com/ps/%D۹٪BE%D۹٪۸۷-ww.google.com&amp_tf=From٪۲۰٪۲۵

[۲۳] لاندې نيسې،له فقر څخه خلاصون يې شعار دی،۱۹۰ هېوادونه پکې غړيتوب لري،له کمزو هېوادونو سره مرستې هم په پام کې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵) دملگرو متونو د عمومي اسمبلۍ مقر نیویارک امریکا

(٦) د اوکراین په وړاندي د روسیې یرغل ته د ملگرو ملتونو د عمومي اسمبلۍ رایې گري په حال کې

پنځم مبحث: بریکس او نوي غړي

په اوسنیو ورځو کې د بریکس سره د نویو هېوادونو د یوځایوالي خبري یو نوي پړاوو ته داخله شوي دي، بریکس د وروستي اجلاس (۲۳-٦-۲۰۲۲) څخه وروسته په روسیه کې د چین سفیر ژانگ هانوي(Zhang Hanhui د سپوتنیگ(Sputnik) خبري اژانس سره په خبرو کې وویل چې دیارلسو هېوادونو ورته په بریکس کې د غړیتوب وړاندېزونه کړې دی.

د تسنیم نړیوال خبري اژانس د راپور له مخي چې د تاس خبري اژانس څخه په نقل د روسیې د بهرنیو چارو وزارت ویاندۍ ماریا زاخارووا اعلان کړه ،چې ایران او ارجینټاین په رسمي ډول په بریکس کې د غړیتوب غوښتونکي شوي دي،د روسیې ولسمشر ولادي میر پوتین د ایران غوښتنه په رسمي ډول منلي ده،همدارنگه (۲-۸-۲۰۲۲) تاریخ د چین د بهرینو چارو وزارت ویاند (ژایو لیجیان)وروسته له دی چې ایران او ارجینتاین په رسمي ډول د غړیتوب غوښتونکی شول وویل پکن له خپلو شریکانو سره د ایران او ارجینټاین د الحاق دو په رابطه خپله همکاري زیاته کړي،په ځواب کې د ایران د بهرینو چارو وزارت ویاند (سعید خطیب زاده) بریکس کې د ایران پر گډون او د ایران د جمهور ریس (ایت الله ریسي) پر سفر خبري غونډې ته وویل «ایران د بهرینو چارو وزیر امیر عبداللهیان د ایران رسمي وړاندیز بریکس ته لیږلي دی،د چین ریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهور زموږ د هېواد ريس جهمور ته په غونډه کې د ګډون بلنه رالېږلې ده،له دي مخکې هم د چين د بهرينو چارو وزير د خپل ايرانی سيال سره په خبرو کې د ايران د ولسمشر د ګډون په خاطر مننه کړي وه».[٢٤]

دبريکس وروستي غونډه ډير د اهميت څخه برخمنه وه،چې يو څو نقطو ته يې په لاندې ډول اشاره کوو.

- په لومړي ځل د بريکس غيرعضوه هېوادونو په غونډه کې ګډون وکړ(د ايران جمهور ريس تر څنګ،د سعودي عربستان،متحده اماراتو،کويټ،قزاقستان،تايلينډ،مصر، ارجنټاين،او سنګال)د بهرينو چارو وزيرانو ته هم دعوت ورکړل شوي وو.
- د روسيي او د غرب ترمنځ .
- د اوکراين جګړه او په نړۍ يې اقتصادي اغيزې.
- د ځينو هېوادونو د غرب سره په روابطو کې منفي اغيزې لکه مصر،ترکيه،سعودي
- عربستان،الجزاير،متحده امارات.[٢٥]

د بريکس په وروستي غونډه کې چې د چين په کوربتوب په ويډيويي شکل ترسره شوه، د ايران ريس جهمور(ايت الله سيد ابراهيم ريسي) هم ورته دعوت شوي و،د يادونه وړ ده چې اول ځل لپاره بريکس غيري عضوه هېوادونو ته په غونډه کې د ګډون اجازه ورکړه.

دا چې ولې د نورو هېوادونو د خارجه چارو وزيرانو ته بلنه ورکړل شوي وه،او د ايران ريس جمهور ته زما په نظر ممکن د بريکس سره ايران په نږدي وخت کې يوځای شي،خو يو څنډ چې معلومدار تر سترګو کيږې هغه د نويو غړيو په رابطه د قواعدو او مقرراتو نه شتون دی،د روسيي د ولسمشر د سياسي چارو مشاور (يوری اوشاکوف) په يوه خبري غونډه کې د دي خبري يادونه وکړه،چې د مسکو چارواکی د بريکس پراختيا ته له مثبت اړخه ګوري،البته د دي پيشنهاد کوو چې د نويو غړيو د الحاق په صورت کې لومړي بايد يوه تګلاره موجوده وي،د ولسمشر پوتين سياسي سلاکار زياته کړه چې اصلی نقطه دا ده چې د بريکس د احتمالی پراختيا په صورت کې بايد قوانين جوړ شي،له هغه وروسته نامزد والی په نظر کې ونيول شي، اوشاکوف زياته کړه،چې د نويو غړيو منل نه تنها په روسيي پوري، بلکی په ټولو شريکانو پوري اړه لري،د دي خبري يادونه يې هم وکړه چې مسکو انتظار باسي چې له اسيايی،افريقا،او جنوبي امريکاه هېوادونه د بريکس په قالب کې سره همکاري ولرو.

---

[٢٤] https://af.sputniknews.com/amp/٢٠٢٢٠٨٢٠-

[٢٥] https://www.globaltimes.cn/page/٢٠٢٢٠٥/١٢٦٦٢٠٢.shtml

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه د روسيي د خارجه چارو وزارت معاوين (سرگی ریابکوف) له راشاټوډی سره په خبرو کې وویل«د بریکس غړي هېوادونه د نړیوال نوي نظام له اصلی ستنو څخه شمیرل کیږي»،د زیاته کړه چې د بریکس غړي په دی قادردي چې د غرب غیري قانوني او یو طرفه سیاست پر وړاندې مقابله وکړي.[(٢٦) (٢٧)]

لومړي جز: بريكس او ايران

د ایران جمهور ریس په لومړي سر کې د چین ولسمشر ته د کوربتوب مبارکي ورکړه، ترڅنگ یې د چین څخه مننه وکړه چې د ده هېواد ته یې په دغه ناسته کې د گډون بلنه ورکړي ده .

د ایران د بهرینو چارو وزارت ویاند د جولای په شپږمه نیټه اعلان وکړچې د اسلامي جمهوریت حکومت د بریکس په نامه مخ په ودي اقتصادونو په ډله کې د غړیتوب غوښتنه کړې ده.

د ایران د بهرینو چارو وزارت ویاند زیاته کړه« بریکس یو نوښتگر میکانیزم دی،چې مختلف ابعاد لري،او د نړۍ د ناخالصو تولیداتو ۳۰ سلنه او د نړۍ ۴۰ سلنه نفوس په دغه ساحه کې تعریف شوي دی، دایران د بهرینو چارو وزیر هند په لیک د دغه هېواد ملاتر هیله کړې ده.

دوهم جز: ارجنټاین او بریکس

د بریکس اتحاد وروستې غونډه ډیره مهمه وه،څکه چې نړۍ له یو ډول نظامي او اقتصادي مشکیلاتو کې ایساره ده.

د ارجنټاین ولسمشر (البرټو فرنانذر) د بریکس سره د هېواد د یوځای والي خبره مطره کړه،سپوټنیک د راپور له مخې ۲۴-۶-۲-۲۲ د ارجنټاین ولسمشر اعلان وکړ،چې هېواد یې په دغه اتحاده کې د غړیتوب هیله لري.

د ارجنټاین ولسمشر دا هم وویل« موږ غواړو چې د دي ډلي بشپړ غړیتوب ولرو،موږ نه یواځې د خوراکي توکو تولید او صادرولو وړتیا لرو،موږ کولای شو خدمتونه او د متخصصینو روزنه هم وکړو.[٢٦]

دریم جز: څومره هېوادونه غواړي چې په بریکس کې غړیتوب واخلي

په اوسنیو حالاتو کې بریکس وضعیت په ښه توگه څرگند ده،نو هېوادونه هم کوشش کوي چې خپل مفاد خوندي کړي،په حاضر وخت کې ډیر د امریکاه دوست هیوادونه په دي لټه کې دي،چې بریکس کې غړیتوب واخلي.

ایران،ارجنټاین،مصر،اندونیزا،کمبودیا،قزاقستان،مالیزا،سینیگال،ټایلینډ،ازبکستان،فیجي،سعودیعربستان،متحده امارات.[٢٧]

[٢٦] https://spnfa.ir/٢٠٢٢٠٦٢٤/html
(٢٧) [٢٧] http://irdiplomacy.ir/fa/news/٢٠١٢٨٧١/

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله

دا چې په ننۍ عرصي او متمدنه نړۍ کې په یواځې ډول ژوند کول ناممکن او ناشونی دی افراد مجبور دي چې د خپل ژوند د بقاء په خاطر په یوه ټولنه کې اووسیږي ترڅو خپل ژوند ته ادامه ورکړي، نو همدارنګه دولتونه هم په یواځې ځان سره نشي کوالی چې خپل پایښت او بقاء ته دوام ورکړي نو دولتونه مجبور دي چې نورو دولتونو سره تړون او معاهدات ترسره کړي، او بین المللي اتحادونه (سازمانونه) منځته راوړي کوم چې د هغه ټولنو څخه عبارت دي چې په هغې کې د مختلفو هېوادونو استازي اشتراک لري او د ټاکلو اهدافو او مقاصدو لپاره کار کوي چې دغه اهداف یې ټاکلي او دایمي دي.

چې نن ورځ په نړۍ کې مختلف نړیوال اتحادونه (سازمانونه) موجود دي چې په بیلا بیلو برخو کې د خپلو اهدافو د ترلاسه کولو لپاره کار کوي. چې ددغو اتحادونو(سازمانونو) د جملې څخه یو هم د بریکس سازمان دی، چې د نړۍ د دریو وچو څخه پنځه پیاوړي اقتصاد لرونکی هېوادونه پکې راټول شویدي.

بریکس (برازیل،روسیه،هندوستان،چین،او جنوبي افریقا) د نومونو د لومړیو حرفونو څخه جوړ شوي،یو سیاسي او اقتصادی اتحاد دی، ۲۰۰۶ م کال کې د ملګرو ملتونو ٦١ ناستې په څنډو کې په غیرې رسمي ډول د څلورو هېوادونو(برازیل،روسیه،هندوستان،چین) د بهرینو چارو وزیرانو سره ولیدل،همدا ناسته په ۲۰۰۹ په رسمي اتحاد تبدل شو،یو کال وروسته د جنوبی افریقا په یوځای والي سره یې نوم هم بریکس شو،په دغه څېړنه کې زه دغي پایلې ته ورسیدم، چې د بریکس اتحاد چې د نړۍ یو پر دریمه برخه خاوره تشکیلوي،نږدي د نړۍ نمایي نفوس تشکلیوي،د نړۍ دیریش سلنه ناخالص ملي تولید تشکلیوي،په راتلونکی کې په یو پیاوړي او ځواکمن اتحاد بدل شي.

بریکس په خپل غمر کي ۱۴ غونډې ترسره کړې دی،چې په وروستي غونډه کې مختلفو هېوادونو ته د ګډون بلنه ورکړي وه،نو دی پایله ته رسیږم چې بریکس به په راتلونکی کې به د اتحاد څخه په یو منظم سازمان بدل شي.

بله پایله چې یو شخص ورته متوجه کیږي،هغه د غرب سره د بریکس اتحاد د مقابلې او ټکر موضوع ده،ځکه د بریکس د اهدافو څخه ځینې داسې موضوعات دي،چې مستقما د پیسو د نړیوال صندق، نړیوال بانک پر زیان دي،او نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندق بیا د غرب د نفوذ لاندې کار کوي.

یوه بله اهمه پایله دا ده چې بریکس اتحاد د نړیوال نظم د اصلاح غوښتونکی دی، مثلا اوس مهال په دولتي کچه یا د هېوادونو ترمنځ مافوق سازمان د ملګرو ملتونو سازمان دی،په ملګرو ملتونو کې بیا یوه اهمه برخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

امنت شورا ده چې له ډېر صلاحت څخه برخمنه ده، په امنت شورا کې پنځه دايمې غړي(امريکا،روسيه،چين،فرانسه،انګليستان) چې د ويټو د صلاحت څخه برخمن دي،او د نړۍ پر مهمو مسايلو اغيزاو پريکړې کوي،لکه پر افغانستان،عراق،سوريه،ليبيا د قهريه قوي استعمال همدارنګه د يمن او سعودي پر اوربند، د اسرايلو او فلسطين پر سوله، د روسي او اوکراين پر جګړه،د ايران او شمالي کوريا پر هستوی پروګرامونو بنديزونه... او داسې نور هغه موضوعات دي، چې بريکس اتحاد غړی غواړي چې په شکل د اشکالو پکی دخيل وي،نو د امنت شورا په پنځو دايمي غړيو کې تغير د بريکس له هغو اهدافو څخه د چې په ترلاسه کولو سره د نړيوال نظم د اصلاح په طرف ځی.

بريکس اتحاد په دي لټه کې چې د نويو غړيو په منلو سره بريکس ته پراختيا ورکړي،د بريکس په وروستي غونډه کې د ګڼ شمير غير عضوه هېوادونو ګډون او د هغو هېوادونو څخه د غړيتوب غوښتنې ترلاسه کول،د دي خبري څرګند دليل دی.

د بريکس اتحاد بانک(نوي توصه بانک) چې د چين په شانهای تجارتي ښار کې موقعيت لري،د بريکس د پراختيا او د پسو نړيوال صندق او نړيوال سره د کشمکش په صورت کې به لا ډېر او وسيع شي،فعلا هم د بريکس عضوه هېوادونو څخه پرته نورو هېوادونو پکی خپلې شتمني ايښودلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

۱ لومړي افغانستان اسلامې امارت ته وړاندیز کوم چې د بریکس اتحاد سره تعامل ته دوام ورکړي،او ورځخه وغواړي چې د افغانستان په رسمیت پیژندلو کې هم د بریکس عضوه هېوادونه او هم نور هېوادونه مرسته وکړي

۲ د افغانستان اسلامي امارت ته مې وړاندیز دی،چې د بریکس اتحاد غړیو هېوادونو سره ناستو او سفرونو ته د دوام تر څنګ هغوي د افغانستان د کانونو او د اوبو پر مدیریت پانګې اچوني ته راوبولي.

۳ د افغان دولت ته یې مې وړاندیز ده،چې کوشش وکړي،د بریکس اتحاد غړیو هېوادونو ته د افغان تحصیل کرده ځوانانو به استولو سره په بیلابیلو برخو کې په خاص ډول سره ټکنالوجي،زراعت،د اوبو مدیریت،د هغوي څخه متخصصین جوړ ګړي او یا حد اقل د بریکس د عضوه هېوادونو متخصصیونو ته په هېواد کې د شرایطو به برابرولو سره دلته جذب کړي،او خپل د هېواد ځوان کدرونه پري په افغاني او اسلامي ماحول کې وروزي.

۴ بریکس اتحاد ته مې وړاندیز دی چې له خپل منځي اختلاف څخه لاس واخلي په خاص ډول سره د چین او هند اختلاف.

۵ بریکس اتحاد ته په کار دي،چې نوی توصیه بانک ته پراختیا ورکړي، د نړۍ په مختلفو هېوادونو کې څانګې خلاصه کړې،او بیلابېلو هېوادونو سره پر مختلفو پروژو پانګه اچونه ورکړې.

۶ دا چې د بریکس اتحاد دوه غړي هېوادونه د ملګرو ملتونو د امنت شورا دایمي غړي دي،نو د ویټو د حق څخه په استفادي هغو پریکړو مخه ونسي چې د دویو د غړیو یا د هغو هېوادونو زیان پکی لیدل کیږې ، چې په شکل د اشکالو له دوی سره وابسطه ګی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

۱-قران کریم.

۲ـاحادیث.

۳ـامله وال،شیرعلم(۱۳۹۷ ه ش) د نړیوالو اړیکو ارونه،مومند خپرندویه ټولنه،جلال اباد.

۴ـ بصیرت، ع نبي، او شینواری، جمال (۱۳۹۹ هـ ش)نړیوال سازمانونه، مسلم خپرندویه ټولنه، جلال اباد.

۵ـ موسی زاده، رضا (۱۳۹۱هـ ش) نړیوال سازمانونه، ژباړن، سید نظیم سمون، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد.

١. https://infobrics.org
٢. www.bricsindia
٣. (https://www.bbc.com/persian/iran-features-٦١٩٥٣٧٨٥)
٤. (https://infobrics.org-)
٥. (https://guides.loc.gov/brics/articles-reports)
٦. (www.ndb.int-)
٧. (www.noormags)
٨. (www.britannica.com)
٩. (https://www.eligasht.com-)
١٠. (https://www.mgairan.com/web/articles/)
(https://www.golbargtravel.com)
١١. https://paydarymelli.ir/fa/news)
١٢. https://infobrics.org
١٣. (https://amp.dw.com/ps/%D٩٪BE%D٩٪٨٧)
www.google.com&amp_tf=From٪٢٠٪٢٥)
١٤. (https://news.un.org/en/story/٢٠٢٢/٠٤/١١١٥٧٨٢
١٥. DA%AF%D٨٪B١٪- https://af.sputniknews.com/amp/٢٠٢٢٠٨٢٠/%)
١٦. (https://www.globaltimes.cn/page/٢٠٢٢٠٥/١٢٦٦٢٠٢.shtml)
١٧. https://spnfa.ir/٢٠٢٢٠٦٢٤/%D٨٪A٢٪D٨٪B١٪DA٪٩٨٪D٨٪A٧٪D٩٪٨٦٪D٨A)-%DB٪٨C%D٩١١٣٣٥٠٢٧.html

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library